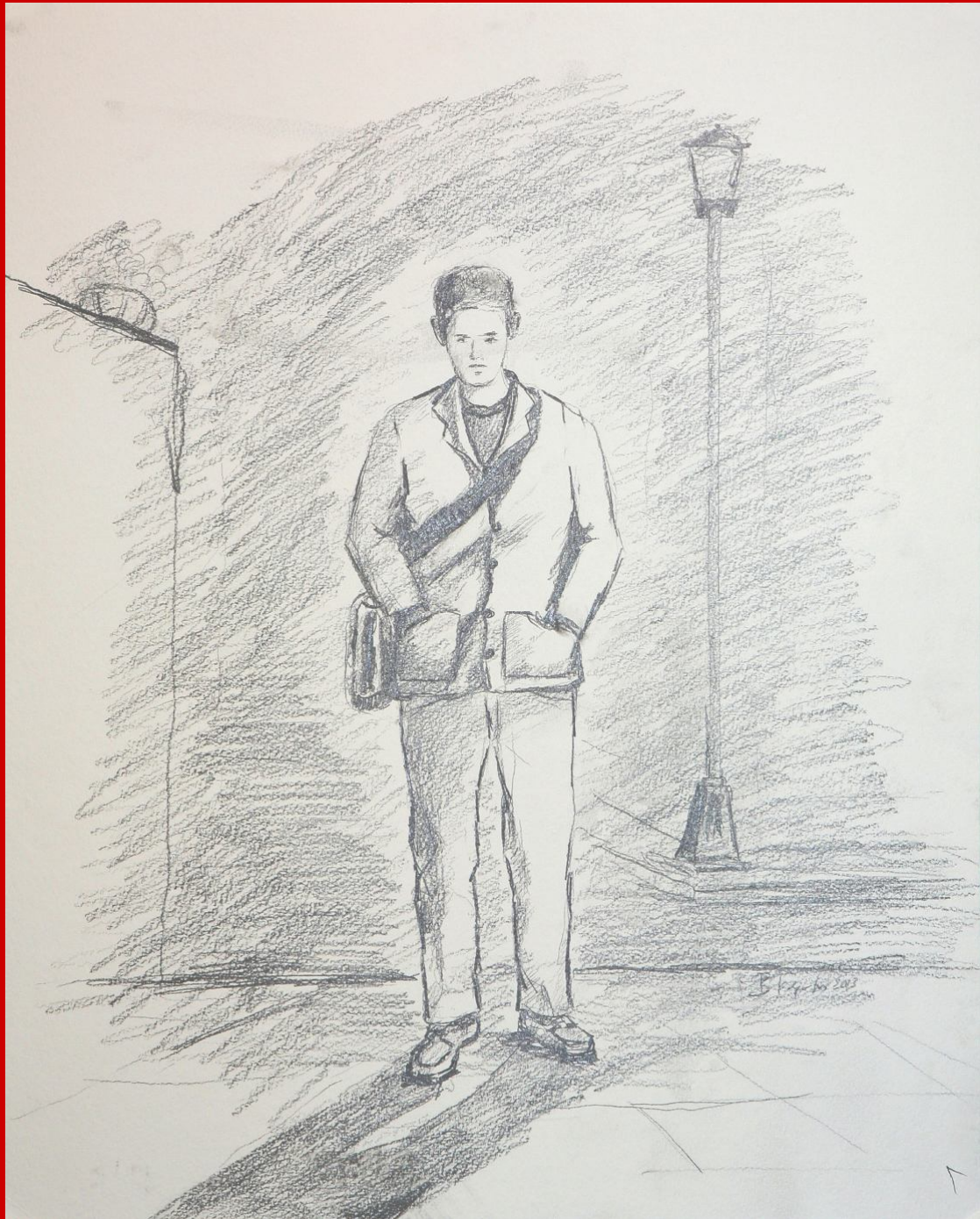

ΝΙΚΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΗΣ

Αναχώρηση

Ο Νίκος Σουβατζής γεννήθηκε στο Βερολίνο το 1977. Η Αναχώρηση είναι το πρώτο του βιβλίο.

ΝΙΚΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΗΣ

Αναχώρηση

Συλλογή διηγημάτων

Νίκος Σουβατζής, Αναχώρηση

ISBN: 978-618-5040-61-1

Μάρτιος 2014

Επιμέλεια-Διορθώσεις:	Αντωνία Αριστοδήμου antonia.aristodi@gmail.com
Σχέδιο εξωφύλλου:	Βαγγέλης Καραλής mlkop202@gmail.com
Φωτογραφία συγγραφέα:	Πάυλος Νησιανάκης
Εμφάνιση φωτογραφίας:	Ηλίας Κοσίντας
Σελιδοποίηση:	Ηρακλής Λαμπαδαρίου www.lampadariou.eu

Εκδόσεις Σαΐτα

Αθανασίου Διάκου 42, 652 01, Καβάλα

T.: 2510 831856

K.: 6977 070729

e-mail: info@saitapublications.gr

website: www.saitapublications.gr

Σημείωση: οι γραμματοσειρές που χρησιμοποιήσαμε στο εξώφυλλο είναι προσφορά του Aka-Acid (www.aka-acid.com).

Άδεια Creative Commons

Αναφορά δημιουργού – Μη Εμπορική χρήση

Όχι παράγωγα έργα 3.0 Ελλάδα

Με τη σύμφωνη γνώμη του συγγραφέα και του εκδότη, επιτρέπεται σε οποιονδήποτε αναγνώστη η αναπαραγωγή του έργου (ολική, μερική ή περιληπτική, με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο), η διανομή και η παρουσίαση στο κοινό υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αναφορά της πηγής προέλευσης, μη εμπορική χρήση του έργου. Επίσης, δεν μπορείτε να αλλοιώσετε, να τροποποιήσετε ή να δημιουργήσετε πάνω στο έργο αυτό.

Αναλυτικές πληροφορίες για τη συγκεκριμένη άδεια cc, διαβάστε στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΞΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ	9
ΤΑ ΙΧΝΗ ΤΟΥ ΛΥΤΚΑ.....	11
ΟΤΑΝ ΔΥΟ ΧΕΡΙΑ ΣΜΙΓΟΥΝ	13
Η ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΣΕΙΡΗΝΟΥΣΣΩΝ	15
ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ	17
ΘΕΑ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ.....	20
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ.....	22
ΣΑΡΑΝΤΑ ΒΑΘΜΟΙ ΥΠΟ ΣΚΙΑ	24
ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ.....	26
ΕΗΜΕΡΩΜΑ ΔΕΥΤΕΡΑΣ	28
Η ΣΙΩΠΗ ΤΩΝ ΤΟΙΧΩΝ.....	30
ΔΙΑΤΕΤΑΓΜΕΝΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	33
ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ.....	35
ΣΑΝ ΑΙΩΝΙΑ ΝΥΧΤΑ.....	37
ΤΑ ΑΧΑΡΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑ	39
Η ΑΛΙΚΗ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ	41
ΑΜΠΑΛΛΑΖ	43
Η ΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ.....	45
ΤΑ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.....	47
ΟΣΟΙ ΟΡΦΑΝΕΨΑΝ ΑΠΟ ΟΝΕΙΡΑ.....	49
ΜΕ ΤΟ ΙΔΙΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ.....	51
ΣΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΗΣ ΤΕΦΡΑΣ	53
ΤΟ ΟΔΟΦΡΑΓΜΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ	55
Η ΡΙΖΑ ΣΤΟ ΧΩΜΑ.....	57

Εξορισμένος ουρανός

Έβρεχε. Σηκώθηκε αζημέρωτα και πήρε τους δρόμους. Χωρίς καφέ και χωρίς τσιγάρο. Τα είχε κόψει εδώ και καιρό μαζί με όλες τις συνήθειες της παλιάς της ζωής. Ένα όνειρο την ανάγκασε να σηκωθεί άρον άρον. Στεκόταν, λέει, δίπλα στο παράθυρο, απέναντι απ' το κρεβάτι, και την κοιτούσε θλιμμένος. Ξύπνησε με υγρά μάτια.

Η βροχή όλο και δυνάμωνε. Στάθηκε κάτω από ένα υπόστεγο. Άνοιξε το πορτοφόλι και κοίταξε τη φωτογραφία του. «Χτες βράδυ σ' ονειρεύτηκα» μονολόγησε. Ύστερα, συνέχισε να περπατάει στον λασπωμένο δρόμο, μέχρι που η βροχή έγινε ψιχάλισμα. Με το πρώτο φως σταμάτησε να πάρει μια ανάσα. Σήκωσε τα μάτια στον ουρανό. Τα σύννεφα έκρυβαν τον ήλιο. Είχε ξεχάσει πώς είναι η πρωινή λιακάδα. Έτσι κι αλλιώς, όλες τις μέρες τις έβλεπε συννεφιασμένες, ακόμη κι αν δεν ήταν. Μετά τη σύντομη στάση ξαναπήρε τον δρόμο της. Στο μεταξύ το όνειρο δεν έλεγε να φύγει απ' το μυαλό της. Πάλευε με τις τύψεις και τη ντροπή. Σκεφτόταν την πείνα της και τα δυο παιδικά στόματα που περίμεναν στο σπίτι. Ωστόσο, οι τύψεις και η ντροπή δεν έλεγαν να φύγουν. Όταν συναντούσε κάποιον γνωστό, άλλαζε δρόμο. Δεν άντεχε να βλέπει στα μάτια τους τη λύπη. Αριστερά και δεξιά του δρόμου διάχυτη δυστυχία κι από πάνω ένας ουρανός να πλακώνει την καρδιά σαν θάνατος. Ο δρόμος γινόταν όλο και πιο ανηφορικός. Ένιωσε τα γόνατά της να λυγίζουν, αλλά δεν σταμάτησε.

Όλη της η ζωή ήταν ένας ατέλειωτος δρόμος κι ένας ασταμάτητος αγώνας ενάντια στον φόβο. Σε όλη της τη ζωή ο ύπνος της ήταν ανήσυχος. Γεμάτος όνειρα που στοιχειώναν το μυαλό της κι εφιάλτες. Ο καθαρός ουρανός έμοιαζε να έχει εξοριστεί απ' τα όνειρά της και τον δρόμο της. Η πίκρα στα μάτια της δεν την άφηνε να τον δει. Η ζωή στη σκέψη της ήταν μια ευθεία γκρίζα γραμμή. Το χτες, το σήμερα και το αύριο ήταν αποχρώσεις του γκρι. Όταν οι άλλοι γυρνούν στο χτες για να αντέξουν το σήμερα και να ονειρευτούν το αύριο, εκείνη ένιωθε το χτες σαν μαχαιριά και το αύριο σαν απειλή. Και τώρα έπρεπε να αποχωριστεί ένα κομμάτι απ' το χτες για να επιβιώσει σήμερα. Όσο για το αύριο, δεν είχε πια περιθώρια για όνειρα. Μόνο να ελπίζει μπορούσε. Όχι ότι το αύριο θα είναι καλύτερο, αλλά ότι η ίδια θα εξακολουθεί να επιβιώνει. Αυτή η ευθεία γκρίζα γραμμή, που στα μάτια της ήταν η ζωή, ήταν μια πληγή που ποτέ δεν έκλεινε. Τα χέρια της πήγαιναν

ασυναίσθητα σ' αυτήν, κι όσο την ψηλάφιζαν τόσο γινόταν πιο βαθιά και προκαλούσε περισσότερο πόνο.

Σταμάτησε για τελευταία φορά πριν φτάσει στον προορισμό της. Έβγαλε τη βέρα απ' το δάχτυλο κι αφού την κράτησε για λίγο στη χούφτα, την έβαλε στην τσέπη του παλτού της. Έκλεισε για λίγο τα μάτια. Όταν τα άνοιξε, πήρε μια βαθιά ανάσα και προχώρησε. Όμως το όνειρο δεν έλεγε να φύγει απ' το μυαλό της.

Τα ίχνη του λύγκα¹

Βράδιασε. Μπορώ να βγω χωρίς φόβο. Τη νύχτα έχεις την αίσθηση πως ό,τι συμβαίνει το ζεις σε όνειρο. Περπατάω χωρίς να δίνω σημασία στα φανάρια και μπαίνω στο πρώτο μπαρ που βρίσκω μπροστά μου. Κάθομαι σ' ένα σκαμπό και παραγγέλνω μπίρα. Κάποιος μοναχικός θαμώνας έρχεται και κάθεται δίπλα μου. Προσπαθεί να μου πιάσει συζήτηση.

- Πώς και μόνος; Έφυγαν οι φίλοι σου για διακοπές;
- Δεν έχω φίλους.
- Τι δουλειά κάνεις;
- Δεν δουλεύω.
- Τι ομάδα είσαι;
- Δεν συμπαθώ το ποδόσφαιρο.
- Τι αυτοκίνητο έχεις;
- Δεν συμπαθώ τα αυτοκίνητα.
- Εκκλησία πας;
- Δεν συμπαθώ τις θρησκείες.
- Τι θα ψηφίσεις στις εκλογές;
- Δεν ψηφίζω.

Ευτυχώς με βρίσκει βαρετό συνομιλητή και φεύγει. Παρατηρώ τους συμπότες μου. Δυστυχισμένοι άνθρωποι που προσποιούνται τους χαρούμενους, γιατί φοβούνται να παραδεχτούν τη δυστυχία τους. Οι ώρες περνούν και τα μπουκάλια αδειάζουν. Ο κόσμος αραιώνει. Κάνω νόημα στον μπάρμαν.

- Άλλη μια μπίρα.
- Θα σε πειράξει.
- Άλλα πράγματα με πειράζουν περισσότερο.
- Ποια είναι αυτά τα άλλα πράγματα;
- Δεν πρόκειται να καταλάβεις.
- Γιατί δεν πας να κοιμηθείς;
- Δεν μπορώ να κοιμηθώ.
- Γιατί πίνεις τόσο πολύ;
- Γιατί πονάω.

---

¹ Ο λύγκας ανήκει στην οικογένεια των αιλουροειδών και συγγενεύει με την αγριόγατα. Είναι πλάσμα νυκτόβιο και μοναχικό, αθέατο για τους περισσότερους ανθρώπους. Τα τελευταία χρόνια εντοπίζονται ελάχιστα ίχνη του.

Η ώρα πήγε τέσσερις και το μαγαζί πρέπει να κλείσει. Βγαίνω έξω και περπατάω μέχρι να εξαντληθώ. Ξημέρωσε. Ώρα να πέσω για ύπνο. Όταν ξυπνάς από εφιάλτες στο φως της μέρας, φοβάσαι λιγότερο.

Όταν δυο χέρια σμίγουν

Μίσος. Το μόνο που είχε νιώσει. Το μόνο που μπορούσε να νιώσει. Το μόνο που ένιωθε κάθε στιγμή της ζωής του. Από τότε που θυμόταν τον εαυτό του. Μίσος. Στο σπίτι, στο σχολείο, στη δουλειά. Μίσος για όλους. Για τα ζευγαράκια που νομίζουν ότι ο κόσμος τους ανήκει. Για τους υπαλλήλους με το υπεροπτικό ύφος. Για τα παιδιά που χαλάνε τον κόσμο απ' τη φασαρία. Για τους διπλανούς του στο λεωφορείο. Για τους μπροστινούς του στην ουρά του ταχυδρομείου. Για τους απέναντι. Για τους από πάνω. Για τους από κάτω.

Ό,τι παίρνεις δίνεις. Κι όταν το φαρμάκι που παίρνεις καθημερινά έχει δηλητηριάσει κάθε κομμάτι της ψυχής σου, αυτού που τέλος πάντων ονομάζουμε ψυχή, δεν σου περισσεύει καλοσύνη για κανέναν. Όσο του πριόνιζαν τα φτερά, όσο τον έσπρωχναν όλο και πιο χαμηλά να μη βλέπει φως, τόσο μεγάλωνε το μίσος του. Όσπου στο τέλος κάλυψε όλη την καρδιά του. Τα βράδια σκέπαζε το κεφάλι με την κουβέρτα κι έκλαιγε σιωπηλά. Κανείς δεν τον είχε δει να κλαίει. Αυτή ήταν η δική του μικρή νίκη. Ένα μικρό κομμάτι περηφάνιας. Όσπου τα δάκρυα στέρεψαν. Όση αγανάκτηση, όση πίκρα, όσο μίσος κι αν ένιωθε, του ήταν αδύνατο πια να κλάψει. Περιέφερε το μίσος του στον κόσμο και προσπαθούσε να κρατηθεί όρθιος. Μόνος εναντίον όλων.

Εκείνη τη μέρα είχε τα γενέθλιά του. Έτσι, έκανε έναν μικρό απολογισμό. Το τηλέφωνο για ακόμη μια φορά δεν χτύπησε. Η μέρα που ήρθε στον κόσμο ήταν κάτι που κανείς δεν θυμόταν. Τουλάχιστον, ήταν ζωντανός. Σωματικά, γιατί ψυχικά είχε πεθάνει χρόνια πριν. Προτιμούσε να μη θυμάται τι μεσολάβησε απ' τα προηγούμενα γενέθλια. Ένας ακόμη χρόνος εξορίας απ' τη ζωή. Θα ήταν καλύτερα λοιπόν να τριγύριζε για μερικές ώρες άσκοπα στους δρόμους της πόλης, για να μη θυμάται αυτά που τον έκαναν να μισεί. Άνοιξε την πόρτα, βγήκε βιαστικά στον διάδρομο και την άφησε να κλείσει πίσω του. Είδε το κοριτσάκι του διπλανού διαμερίσματος να τον πλησιάζει με γρήγορα βήματα.

— Μοιάζετε με τον πατέρα μου, του είπε χαμογελώντας.

Την κοίταξε άγρια. Ε όχι να κοροϊδεύουν τη μοναξιά του και τα πιτσιρίκια.

— Αλήθεια, επέμεινε η μικρή σχεδόν απολογητικά.

— Δεν τον έχω δει ποτέ, απάντησε μετανιώνοντας για τον απότομο τρόπο του.

— Σκοτώθηκε στον πόλεμο. Στην πατρίδα μου γίνεται πόλεμος, του είπε σιγά, σαν να φοβόταν μην την ακούσουν.

Τον πήρε απ' το χέρι. Ένωσε πάλι την καρδιά του να χτυπάει, πάνω που είχε πιστέψει ότι δεν έχει πια καρδιά. Η ζωή του ξεκινούσε απ' την αρχή. Το σημείο μηδέν. Ξεκίνησε ένα μακρύ ταξίδι στις αναμνήσεις του. Απαξίωση, χλευασμός, ειρωνεία, προσβολές. Κάθε φορά που κάποιος πλησίαζε τα χέρια του προς το μέρος του, έκανε από ένστικτο ένα βήμα πίσω. Ήξερε ότι ο κόσμος είναι ζούγκλα κι ο άνθρωπος το μεγαλύτερο θηρίο. Γιατί οι άνθρωποι που είχε γνωρίσει ήταν θηρία. Ό,τι καλό θυμόταν αμυδρά απ' τη ζωή του –ένα χαμόγελο, ένα χάδι, μια τρυφερή κουβέντα– δεν τον αφορούσε. Είχε πείσει τον εαυτό του ότι αυτά τα πράγματα ανήκουν σε έναν άλλο κόσμο, ξένο, μακρινό. Ο δικός του ήταν πολύ μικρός για να τα χωρέσει. Τώρα, ένας άλλος άνθρωπος στεκόταν δίπλα του. Τον έπαιρνε απ' το χέρι, για να του μάθει πράγματα που δεν είχε φανταστεί ότι υπάρχουν. Αληθινά, ανθρώπινα. Από ανθρώπους αληθινούς. Έμαθε ότι υπάρχουν κι αυτοί εκτός απ' τα θηρία. Μέσα σε μια στιγμή γνώρισε έννοιες που υπήρχαν γι' αυτόν μόνο στα λεξικά, χωρίς αληθινό αντίκρισμα. Αλληλεγγύη, σεβασμός, αποδοχή. Ένωσε ξαφνικά να ψηλώνει, μέχρι που έφτασε στο ύψος που του έπρεπε. Κατέκτησε τη θέση που του είχαν στερήσει. Άνθρωπος ανάμεσα σε ανθρώπους. Ίσος μεταξύ ίσων. Από εκεί ο κόσμος φαινόταν καλύτερος.

Ένα ποτάμι άρχισε να κυλάει απ' την καρδιά του, ώσπου έφτασε στα μάτια του. Δάκρυα κύλησαν στα μάγουλά του. Πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια. Δεν ήταν τα δάκρυα που ήξερε μέχρι τότε. Ήταν γιατί αισθανόταν κάτι πρωτόγνωρο που δεν μπορούσε να το εκφράσει με λόγια. Αυτό το ποτάμι ήταν πολύ δυνατό. Μπορούσε να παρασύρει κάθε ασχήμια, κάθε μικρότητα. Ό,τι κάνει τον άνθρωπο να γίνεται θηρίο. Θυμήθηκε ότι στο σχολείο είχε μάθει ότι άνθρωπος σημαίνει «άνω θρώσκων». Αυτός δηλαδή που κοιτάει ψηλά, προς τον ουρανό. Στην πόλη που ζούσε δύσκολα έβλεπε κανείς ουρανό. Όμως το βράδυ θα έκανε μια προσπάθεια. Ίσως έβλεπε τα ξεχασμένα του όνειρα να ζωντανεύουν ανάμεσα στ' αστέρια. Ίσως μετριάζοντας το μίσος του για τους άλλους, μάθαινε να αγαπάει τον εαυτό του.

Η νήσος των Σειρηνοσσών

Κρύο και υγρασία. Σιδερένιες πόρτες ανοιγοκλείνουν με θόρυβο. Απ' το βάθος ακούγεται μια πνιχτή κραυγή. Είναι ό,τι απέμεινε από έναν άνθρωπο, αφού έπνιξαν με τη βία τη φωνή του. Μια κραυγή που είναι μαζί παράπονο, ικεσία, απειλή. Μια κραυγή που δεν μπορείς να ξεχωρίσεις από ποιον προέρχεται, γιατί ο πόνος κάνει τους ανθρώπους και τις αντιδράσεις τους να μοιάζουν. Μια κραυγή που κάθε μέρα βγαίνει από διαφορετικό στόμα, όμως μοιάζει ίδια κι απaráλλαχτη. Αυτή η κραυγή σπάνια φτάνει έξω, κι όταν φτάνει, λίγους συγκινεί. Είναι γιατί οι απέξω είναι σίγουροι ότι δεν θα βρεθούν ποτέ στη θέση αυτών που κραυγάζουν.

Ένα στενό υπόγειο κελί. Ένα μικρό παράθυρο που βλέπει στο προαύλιο. Ο ουρανός δεν φαίνεται. Οτιδήποτε μπορεί να δώσει ελπίδα είναι απαγορευμένο. Στον τοίχο ένα σιδερένιο κρεβάτι με ένα βρώμικο στρώμα. Απ' το λιμάνι ακούγονται οι σειρήνες των πλοίων. Καλούν σε μακρινά ταξίδια ανθρώπους που το μόνο ταξίδι που μπορούν να κάνουν είναι μέχρι τον απέναντι τοίχο. Παντού τοίχοι και κάγκελα. Κι ο επίμονος ήχος των σειρήνων να θυμίζει πως η ζωή δεν μπορεί να χωρέσει σε τέσσερις τοίχους. Το σώμα παραμένει φυλακισμένο, ενώ το μυαλό δραπετεύει για να συναντήσει τις σειρήνες.

Μια υπόθεση, μια απλή σκέψη που μπορεί να κρατήσει ψυχικά ζωντανό έναν άνθρωπο που έχει χάσει κάθε ελπίδα. Αν η φυλακή ήταν καράβι; Αν το κελί ήταν καμπίνα; Αν η ποινή ήταν ένα μεγάλο ταξίδι; Με τον καιρό αρχίζει να το πιστεύει. Κρατάει ημερολόγιο: «Ταξιδεύουμε στην ανοιχτή θάλασσα με τον καιρό σύμμαχό μας. Ο ήλιος στέλνει γενναιόδωρα το φως του. Ο άνεμος, σαν να έχει καταλάβει ότι δεν έχει θέση σ' αυτή την ομορφιά, έχει κοπάσει. Στέκομαι στο κατάστρωμα κι ανασαίνω τον θαλασσινό αέρα». Για τις ταπεινώσεις, τους εξευτελισμούς, τα καψόνια, τους ξυλοδαρμούς δεν γράφει τίποτα. Αυτά τα κρατάει μέσα του. Στέλνει γράμματα: «Αγαπημένοι μου, λυπάμαι που έκανα καιρό να σας γράψω, αλλά αργήσαμε να πιάσουμε λιμάνι. Μακάρι να μπορούσα να περιγράψω με λέξεις όσα θαυμαστά βλέπω στο ταξίδι μου και να σας μεταφέρω λίγη απ' τη μαγεία τους. Σας φιλώ και να θυμάστε ότι κάποτε θα έρθω κοντά σας». Ξέρει ότι θα αργήσει αυτή η στιγμή. Κλείνει τα μάτια και προσπαθεί να τη φανταστεί. Θα σταθεί απέναντί τους. Ο χρόνος θα παγώσει για λίγο. Μετά θα αγκαλιαστούν. Τα δάκρυα θα διαδεχτούν οι

ευχές. Τα χέρια τους θα ανιχνεύσουν στο πρόσωπό του τα σημάδια του πολύχρονου βασανισμού.

Μια σταγόνα νερό που πέφτει στο μέτωπό του απ' τον σωλήνα που στάζει τον ξυπνάει απ' το ονειροπόλημα. Όμως αν θέλει να αντέξει, πρέπει να επιστρέψει στη δική του πραγματικότητα. Έτσι, η σταγόνα του νερού απ' τον σκουριασμένο σωλήνα μεταμορφώνεται σε θαλασσινή αύρα, η φυλακή μεταμορφώνεται πάλι σε καράβι, το κελί σε καμπίνα και η ποινή σε ταξίδι. Τα βράδια όταν κάποια κραυγή πόνου, στέρησης ή απελπισίας σπάει τη σιωπή, εκείνος ετοιμάζεται να αποβιβαστεί σε κάποιο λιμάνι κάποιας μακρινή χώρας. Κάθε λιμάνι ακόμη μια μέρα που στάθηκε όρθιος, που δεν κατέρρευσε κάτω απ' το βάρος μιας ατέλειωτης ποινής. Κάθε τέτοια μέρα είναι αφορμή για γιορτή, όπως στον πόλεμο που οι στρατιώτες γιορτάζουν την κάθε μέρα που έμειναν ζωντανοί.

Συνεχίζει το ταξίδι του. Ως το τέλος. Μέχρι τη στιγμή που η πραγματικότητα δεν θα είναι πια εφιάλτης και θα μπορεί να την αντικρίσει κατάματα. Μέχρι τη στιγμή που θα μπορέσει να ξαναδεί τη θάλασσα, που τόσα χρόνια το μόνο που υπήρχε για να τη θυμίζει ήταν ένας μακρινός ήχος. Μέχρι τη στιγμή που θα πάψει να είναι ένας αριθμός πεταμένος σε κάποιο μπουντρούμι. Μέχρι τη στιγμή που δεν θα είναι πια αόρατος. Μέχρι τη στιγμή που η φωνή του δεν θα είναι μια κραυγή εγκλωβισμένη σε τέσσερις τοίχους.

Εθνική Άμυνα

Αφιερωμένο στη μνήμη των παιδιών που έχασαν τη ζωή τους στον στρατό εν καιρώ ειρήνης και στη μνήμη του Υπιάτρου Β.Δ.

- Αλτ! Τις ει;
- Έφοδος.
- Προχώρει εφοδεύων. Αλτ! Δύο.
- Πέντε.
- Προχώρει. Αλτ! Προχώρει στο παρασύνθημα.
- Θάνατος.

Επιθεώρηση. Δύο ημέρες φυλακή για μη προβλεπόμενο σακίδιο εκστρατείας. «Ορκίζομαι υποταγή εις τους ανωτέρους μου». Εμπλοκή. ΣΤΡ(ΠΖ) Παπαδόπουλος Ιωάννης, ετών δεκαεννέα. Ανάκληση αδειών. Έξοδος. Περιφρονητικά βλέμματα. «Κωλοφάνταρα». «Απαγορεύονται τα σκυλιά και οι φαντάροι». Παράκαμψη ιεραρχίας. ΣΤΡ(ΠΒ) Κυριακίδης Ηλίας, ετών είκοσι. Πρωινή γυμναστική. «Με όρθιο κεφάλι, Βυζάντιο και πάλι». Ταξιαρχική επιθεώρηση. Νυχτερινή εκπαίδευση. «Τυγχάνω παραπονούμενος». Πέντε ημέρες φυλακή. ΣΤΡ(ΤΘ) Παπαγεωργίου Νικόλαος, ετών είκοσι. Κ.Ψ.Μ. Στρατονομία. Μαγειρεία. ΣΤΡ(ΕΜ) Σωτηρόπουλος Δημήτριος, ετών είκοσι δύο. Χειμερινή διαβίωση. Στέρηση εξόδου. Πνιγμένα δάκρυα. «Μακεδονία ξακουστή». Βύσματα. Εμπλοκή. Προσοχή. Ημιανάπαυση. Γραφείο κινήσεως. «Αδελφέ, έχεις ένα τσιγάρο;» Λέσχη Αξιωματικών. «Να προσέχεις». ΣΤΡ(ΥΠ) Παρασκευόπουλος Γεώργιος, ετών είκοσι πέντε.

Στολή εξόδου. Κατάσταση υπηρεσιών. Τιμωρημένοι. Προσευχή. Φάκελος. Υποφάκελος. Ενέδρα. Φυλάκια. «Μη φοβάσαι, θα σε βοηθήσω». «Οι νέοι είναι πονηροί». Ιατρική εξέταση. Χειμερινή διαβίωση. Ασκήσεις. Δεκανέας υπηρεσίας. Σ.Β. Μετάθεση. ΣΤΡ(ΤΧ) Αντωνίου Πέτρος, ετών είκοσι τεσσάρων. Ι5. «Δεν μπορώ να σου μιλήσω τώρα». Εξύβριση ανωτέρου. Στέρηση εξόδου. Βραδιά οπλίτη. Πειθαρχείο. Διοικητήριο. Έπαρση σημαίας. Σχολή Πολέμου. Υπερένταση. Καυγάδες χωρίς λόγο. «Μου κρατάς κακία;». «Τροχάδην». «Κλίνετε επί δεξιά». Πρωινό ρόφημα. Ελεύθερος υπηρεσίας. Ποντίκια. Άσκοπη χρήση πυρομαχικών. «Πάλι τρίτο νούμερο». «Μου 'χεις λείψει». Κατάσταση επιβίβασης. «Σειρούλα». Αποθήκη οπλισμού. «Λόχος, άκυρο». Τρυφερότητα κρυμμένη πίσω από στολή παραλλαγής. «Κάντε ησυχία να κοιμηθούμε». Επιφυλακή. «Αδυνάτισες».

Μετάταξη. Απόσπαση. Στρατοδικείο. ΣΤΡ(ΥΓ) Ηλιάδης Κωνσταντίνος, ετών είκοσι οκτώ. Π.Σ.Κ. Εγερτήριο. Δεύτερο γραφείο. «Καλός πολίτης». Φωριαμός. Ειδικότητα. Εγκατάλειψη σκοπιάς. Μοναξιά. Αναβολή. Άδεια απολύσεως. Προεδρική Φρουρά. Ειδικές Δυνάμεις. Τ.Α.Π. Ομάδα αίματος. «Επανελάβε το αληθές». Υπηρεσιακό σημείωμα. Θαλαμοφύλακας. «Δεν θέλω να θυμάμαι τίποτα». Τ.Ε.Ν.Ε. Δύναμη Λόχου. Σιωπητήριο. Ατομικός οπλισμός. «Θέλω να πάω σπίτι μου». «Εσύ ψηλέ, τι κοιτάς;» Ελευθερία ή Θάνατος. Σταθμός Διαλογής. Δεν προβλέπεται. Νοσταλγία. «Έχω πήξει». Άρνηση εκτέλεσης διαταγής. ΣΤΡ(ΠΖ) Κωνσταντινίδης Θεόδωρος, ετών είκοσι τριών. «Πυρ και κίνηση». «Με καλύπτεις;» Αδικαιολογήτως απών. «Κάνε υπομονή». Αστυνομία Μονάδος.

«Έχω παγώσει. Γιατί αργεί;» Σάκος ιματισμού. «Μη μας ξεχάσεις». Μέγιστο βεληνεκές. «Βαρέθηκα». Ωφέλιμο βεληνεκές. «Θα πεθάνω στο κανόνι μου επάνω». Ορύγματα. «Πέσατε θύματα». Σκοινάκια. Τυφέκιο G3A3. «Φοβάμαι». «Ημιανάπαυση». «Θα σε περιμένω». «Επ' ώμου». Αγρύπνια. Βολές. «Γιατί δεν χαιρετάς;» Διαταγή κινήσεως. Αξιωματικός Υπηρεσίας. Σύντομα όνειρα. Προσκλητήριο νεκρών. Καθήκοντα σκοπού. Σ.Κ. 20-1. «Στάση». «Παρουσιάστε». Θαλαμάρχης. «Αέρα». Οπλόσημο. ΣΤΡ(ΤΘ) Ιωάννου Αναστάσιος, ετών δεκαεννέα. Χαμένα καλοκαίρια. Αναφορά Τάγματος. «Και του χρόνου σπίτι μας». Σκοπός πύλης. Ομίχλη. Λόχος Αντιαρματιστών. Απαγορεύονται οι πολιτικές συζητήσεις. «Με θυμάσαι;» Συνθηματικά. Πορεία. «Είσαι αξύριστος». «Είσαι ακούρευτος». «Είμαι άυπνος». Δεκαοχτώ μήνες. «Δεν σε βλέπω να τρέχεις». «Είσαι ο και λέγεσαι». «Με χτυπάνε οι αρβύλες». Τζιτζίκια. Φύλλο Πορείας. Οπλοβαστός. «Πιο σιγά. Δεν προλαβαίνω». «Τι ήταν αυτό;». «Γεμιστήρες αναλάβετε. Οπλίσατε. Απασφαλίσατε. Άρξατε πυρ». Κατευθείαν στην καρδιά. «Ήμασταν μαζί στο Κέντρο». «Δεν το περίμενα». «Θα γίνει Ε.Δ.Ε.». Δεν έχουν σημασία τα ονόματα αλλά τα δεκαεννέα και τα είκοσι χρόνια.

Υπόμνημα:

ΣΤΡ(ΠΖ): Στρατιώτης Πεζικού

ΣΤΡ(ΠΒ): Στρατιώτης Πυροβολικού

ΣΤΡ(ΤΘ): Στρατιώτης Τεθωρακισμένων

Κ.Ψ.Μ.: Κέντρο Ψυχαγωγίας Μονάδος

ΣΤΡ(ΕΜ): Στρατιώτης Εφοδιασμού Μεταφορών

ΣΤΡ(ΥΠ): Στρατιώτης Υλικού Πολέμου

Σ.Β.: Στρατιωτικό Βιβλιάριο

ΣΤΡ(ΤΧ): Στρατιώτης Τεχνικού

Ι5: Βαθμός ικανότητας που ισοδυναμεί με απαλλαγή από τη θητεία

ΣΤΡ(ΥΓ): Στρατιώτης Υγειονομικού

Π.Σ.Κ.: Η άδεια του Σαββατοκύριακου

Τ.Α.Π.: Ταυτότητα Αναγνώρισης Πτώματος

Τ.Ε.Ν.Ε.: Τάγμα Εκκαθάρισεως Ναρκοπεδίων Ξηράς

Σ.Κ. 20-1: Στρατιωτικός Κανονισμός 20-1 που αναφέρεται στα δικαιώματα των στρατιωτών

Ε.Δ.Ε.: Ένορκη Διοικητική Εξέταση

Θέα στην άνοιξη

Τα παλιά στρατιωτάκια που βρέθηκαν στο πατάρι γέμιζαν τις τελευταίες μέρες τις άδειες ώρες τους. Μια γραμμή από κιμωλία στο πάτωμα παρίστανε τα σύνορα. Πολεμικές ιαχές, διαταγές, επιθέσεις κι οπισθοχωρήσεις, σκοτωμοί, τραυματισμοί και βολές πυροβόλων τάραζαν την ησυχία του σαλονιού. Όσπου κουράστηκαν να παίζουν με σοβαρά πράγματα. Έσβησαν τη γραμμή στο πάτωμα. Έβγαλαν τις στολές απ' τους στρατιώτες τους για να μην ξεχωρίζουν. Τους σκόρπισαν σε όλα τα σημεία που λίγο πριν ήταν πεδίο μάχης.

Δεν ήταν πια αναλώσιμο υλικό αλλά άνθρωποι. Με ανάγκες, με επιθυμίες και συναισθήματα. Έκλεισαν τα μάτια και προσπάθησαν να φανταστούν τον κόσμο διαφορετικό. Για λίγες στιγμές ο παππούς τους δεν είχε σκοτωθεί στον πόλεμο, αλλά ήταν ακόμη μαζί τους και τους έλεγε ιστορίες της νιότης του τα βράδια. Τον αδελφό τους δεν τον είχαν βρει ένα παγωμένο πρωί με μια σφαίρα στην καρδιά σε ένα απομακρυσμένο φυλάκιο, αλλά ήταν κοντά τους και τους πήγαινε κάθε Κυριακή στο λούνα παρκ. Η γιαγιά τους δεν φοβόταν να μιλήσει τη γλώσσα της. Δεν υπήρχαν άνθρωποι που περπατούσαν κυνηγημένοι μέρες ολόκληρες ψάχνοντας έναν τόπο να ριζώσουν. Τα παιδιά που αντί να πηγαίνουν σχολείο έτρεχαν πεινασμένα να γλιτώσουν απ' τις βόμβες ήταν ένας εφιάλτης απ' τον οποίον είχαν ξυπνήσει. Δεν υπήρχαν μάνες που περίμεναν μια ζωή απάντηση σε ένα κιτρινωμένο γράμμα. Δεν υπήρχαν παιδιά που το μόνο που είχαν για να θυμούνται τον πατέρα τους ήταν ένα ψυχρό στρατιωτικό έγγραφο. Στις πλατείες δεν υπήρχαν χαρτόκουτα που έκρυβαν μέσα κυνηγημένους ανθρώπους. Στους τοίχους δεν υπήρχαν σημάδια από σφαίρες, αλλά μόνο παιδικές ζωγραφιές: караβάκια που αρμενίζουν στο πέλαγος και δάση με πολύχρωμα δέντρα. Δεν υπήρχαν άψυχα κορμιά που περιμένουν να αναγνωριστούν απ' τους δικούς τους, για να ησυχάσουν οι ψυχές που τα είχαν εγκαταλείψει.

Οι άνθρωποι που όταν άκουγαν τον ήχο των αεροπλάνων έτρεχαν να κρυφτούν στα καταφύγια, τώρα ακούγοντας αυτόν τον ήχο ονειρεύονταν ταξίδια σε τόπους μακρινούς. Δεν υπήρχαν πόλεις χωρισμένες στα δύο. Η φωτιά και οι εκκωφαντικοί κρότοι δεν είχαν θέση στα νυχτερινά όνειρα. Ο φόβος δεν σερνόταν στους έρημους δρόμους κατεστραμμένων πόλεων και οι άνθρωποι κοιτάζονταν στα μάτια. Όλοι οι αδικοχαμένοι συγγενείς που

βλέπανε στις φωτογραφίες κάθονταν σε ένα μεγάλο γιορτινό τραπέζι. Δεν υπήρχαν γκρεμισμένα σπίτια, καμένα χωριά, νάρκες και συρματοπλέγματα. Τα όπλα ήταν στα μουσεία κι ο πόλεμος σχήμα λόγου.

Άνοιξαν πάλι τα μάτια κι επανήλθαν στον πραγματικό κόσμο. Μετά από χρόνια ξαναήρθαν στο μυαλό τους αυτές οι εικόνες. Έμαθαν ότι είναι από μια άγνωστη μακρινή χώρα. Για να φτάσει κανείς εκεί, πρέπει να περπατήσει χιλιάδες χιλιόμετρα. Ο δρόμος είναι δύσβατος κι επικίνδυνος. Όσοι ξεκίνησαν για εκεί δεν γύρισαν ποτέ. Άλλοι έφτασαν, άλλοι δεν πρόλαβαν να φτάσουν. Άλλους τους είπαν αφελείς, άλλους αεροβάτες. Είναι που χρειάζεται ψυχή για να ονειρευτεί κανείς καινούργιους κόσμους.

Ελεύθερος συνεργάτης

Προσπαθούσε αγουροξυπνημένος να δέσει τη γραβάτα. Τόσο καιρό στην εταιρεία και δεν είχε μάθει ακόμη. Έτσι γίνεται όταν μισείς αυτό που κάνεις. Δούλευε σαν ελεύθερος συνεργάτης σε μια μεγάλη εκδοτική εταιρεία. Γύριζε τις γειτονιές της Αθήνας με έναν χαρτοφύλακα στο χέρι κι ένα ψεύτικο χαμόγελο στα χείλη και προσπαθούσε να πουλήσει εγκυκλοπαίδειες και ιατρικούς οδηγούς.

Εκείνη τη μέρα δεν είχε πουλήσει τίποτα. Μάλλον δεν έπειθε πια. Πλησίαζε μεσημέρι. Στάθηκε μπροστά στην είσοδο μιας πολυκατοικίας. Ένας ένοικος βγήκε βιαστικά κι άφησε την πόρτα να κλείσει αργά πίσω του. Εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία και μπήκε μέσα. Ανέβηκε τα σκαλιά κι έφτασε στο ισόγειο. Χτύπησε ένα κουδούνι τυχαία.

— Καλημέρα σας, ψέλλισε ξεψυχισμένα μόλις είδε την πόρτα να ανοίγει.

Ξαφνικά η γλώσσα του δέθηκε κόμπος, ούτε ο ίδιος ήξερε γιατί. Ίσως γιατί ο άνθρωπος που αντίκρισε δεν τον αντιμετώπισε με την καχυποψία που είχε συνηθίσει. Ίσως γιατί το βλέμμα του έδειχνε ότι είχε πολλές μέρες να μιλήσει με άνθρωπο. Ίσως γιατί του θύμιζε τον εαυτό του.

— Πέρνα μέσα, απάντησε κάνοντάς του χώρο να περάσει.

— Μήπως ενοχλώ; Μήπως σας διακόπτω απ' το φαγητό; ρώτησε διστακτικά.

— Δεν πειράζει, τόσα χρόνια μόνος μου τρώω, απάντησε με παράπονο σαν να μιλούσε σε κάποιον παλιό του φίλο που τον είχε ξεχάσει.

Του έβαλε σ' ένα πιάτο μια μερίδα απ' το λιτό του γεύμα. Πήρε ένα ποτήρι και το γέμισε με κρασί.

— Ένα... Να πάνε τα φαρμάκια κάτω, είπε σχεδόν παρακλητικά προσπαθώντας να κάμψει τις αντιρρήσεις που διέκρινε στα μάτια του.

Όταν πίνεις μόνος, είναι φορές που το κρασί σε πικραίνει σαν δηλητήριο. Αποφάσισε να μην του χαλάσει το χατίρι. Το βλέμμα του σταμάτησε στη φωτογραφία μιας γυναίκας.

— Η συχωρεμένη η γυναίκα μου, είπε διαβάζοντας τη σκέψη του.

Συνέχισαν να τρώνε αμίλητοι. Είχαν ξεσυνηθίσει να μιλάνε. Μόνο όταν συναντιόνταν τα βλέμματά τους έρχονταν στα χείλη τους κάτι κοινότοπες κουβέντες, απ' αυτές που λένε οι άνθρωποι όταν δεν έχουν να πουν κάτι σημαντικό.

— Αν επιτρέπεται, πότε...; ρώτησε ξαφνικά για να σπάσει τη σιωπή κι ασυναίσθητα έσφιξε τα χείλη σαν να το μετάνιωσε.

— Πριν δεκαπέντε χρόνια. Ιατρικό λάθος, απάντησε χαμηλόφωνα.

Η ώρα είχε περάσει κι έπρεπε να επιστρέψει στη δουλειά του. Τον συνόδευσε μέχρι την πόρτα.

— Αν σε ξαναφέρει ο δρόμος σου προς τα 'δω, μη διστάσεις, είπε αποχαιρετώντας τον.

Χαμογέλασε αχνά και κόλλησε το δάχτυλό του στο κουδούνι του διπλανού διαμερίσματος.

Σαράντα βαθμοί υπό σκιά

Ζωή βασανισμένη. Εφιάλτης. Ένας εφιάλτης ζωντανός απ' τον οποίον δεν μπορείς να ξυπνήσεις. Γιατί ξέρεις ότι, αν ξυπνήσεις, την ίδια στιγμή θα πάψεις να ζεις. Εξήντα πέντε χρόνια να ανεβαίνεις μια ανηφόρα, κι όταν φτάσεις στο τέρμα, να σου δίνουν μια κλωτσιά για να πέσεις στον γκρεμό.

Αύγουστος σε μια πόλη που βράζει. Έδιωξε με το χέρι τις μύγες πάνω απ' τα κουλούρια και πέταξε μια βρισιά στο περιστέρι που πλησίαζε τον πάγκο. Τα περιστέρια δεν τα φοβόταν. Ήσυχα πουλιά, δεν θέλουν το κακό σου. Έτρεμε μόνο τους γύπες και τα κοράκια που έχουν ανθρώπινη μορφή. Κάπου όμως έπρεπε να ξεσπάσει. Και προτίμησε το περιστέρι που δεν μπορεί να ανταποδώσει.

Παλιότερα γύριζε τις κοντινές παραλίες φορτωμένος με τηνπραμάτεια του και το βάρος μιας ατέλειωτης ταλαιπωρίας. Δεκάδες χιλιόμετρα πάνω στην άμμο για ένα ετοιμόρροπο στενό δωμάτιο κι ένα πιάτο φαγητό. Τα τελευταία χρόνια δεν τον κρατούσαν τα πόδια του. Έμενε τα καλοκαίρια στην Αθήνα και προσπαθούσε να πουλήσει κουλούρια σε μια έρημη πόλη. Δεν την άντεχε αυτή την ερημιά. Του θύμιζε τη ζωή του. Τον χειμώνα χανόταν μέσα στο πλήθος. Η μοναξιά του περνούσε απαρατήρητη. Σκεφτόταν ότι υπάρχουν άνθρωποι που είναι πιο δυστυχημένοι απ' αυτόν. Έβλεπε τη δυστυχία στα μάτια τους κι ένιωθε λιγότερο έρημος. Τον πονούσε λιγότερο που αν πέθαινε, δεν θα έλειπε σε κανένα, ούτε καν στα περιστέρια.

Δεν ήταν όμως μόνο η ερημιά της πόλης που έκανε τα καλοκαίρια αφόρητα. Ήταν κι αυτή η φριχτή ζέστη. Είχε πειστεί πλέον πως η κόλαση βρίσκεται σ' αυτή τη ζωή και πως οι κολασμένοι είναι όσοι μένουν το καλοκαίρι στην πόλη. Ποτέ δεν ζήτησε πολλά απ' τη ζωή, αλλά τελικά δεν κατάφερε να αποκτήσει ούτε αυτά τα λίγα που ήθελε. Στα στερνά του είχε παραιτηθεί από κάθε αξίωση. Μόνο κάθε βράδυ πριν πέσει για ύπνο έκλεινε για λίγα λεπτά τα μάτια κι έβλεπε κάθε φορά το ίδιο όνειρο. Τα όνειρα τα έβλεπε ξύπνιος, όπως ξύπνιος ζούσε και τον εφιάλτη. Ένας όμορφος μικρός κήπος με λίγα λουλούδια, δυο ελιές, έναν φοίνικα, μια κληματαριά. Να κάθεται στη σκιά των δέντρων και να διώχνει απ' το μυαλό του όλες τις άσχημες σκέψεις. Να συγχωρεί όσους τον πρόδωσαν. Να μη ζηλεύει όσους έχουν αυτά που ήθελε να αποκτήσει. Να μη σκέφτεται τίποτα. Να γαληνεύει. Πότε πότε να έρχονται ένας δυο φίλοι να πίνουν ένα ποτήρι κρασί. Το όνειρο τέλειωνε απότομα. Ξανάνοιγε τα μάτια κι έπεφτε στο κρεβάτι. Μετά από

μερικές ώρες –τις μισές στριφογύριζε με τα μάτια ανοιχτά και την καρδιά σφιγμένη– σηκωνόταν κι ο εφιάλτης ξαναζωντάνευε. Κάθε μέρα η ίδια διαδρομή, η ίδια διαδικασία, η ίδια ταλαιπωρία. Κάθε μέρα η ίδια περιφρόνηση, η ίδια αδιαφορία. Κάθε μέρα η ίδια νοσταλγία γι’ αυτά που δεν του χάρισε η ζωή. Όλα αυτά γίνονταν ακόμα πιο ανυπόφορα κάτω απ’ τους σαράντα βαθμούς του καλοκαιριού.

Σκούπισε τον ιδρώτα απ’ το μέτωπό του κι αναστέναξε σιγά. Έφερε το χέρι στο στήθος, στο μέρος της καρδιάς. Ένας περαστικός κοντοστάθηκε.

– Είστε καλά;

Όχι, δεν ήταν καλά. Πόσο μπορεί να αντέξει μια καρδιά που βασανίζεται επί εξήντα πέντε χρόνια; Καμιά φορά τα όνειρα που βλέπουμε στον ξύπνιο μας γίνονται πραγματικότητα, έστω και με ανορθόδοξο τρόπο.

Τώρα ξεκουράζεται σε έναν κήπο σαν κι αυτόν που ονειρευόταν. Είναι κάπως μοναχικά, αλλά η μοναξιά τον συντρόφευε σε όλη του τη ζωή και την είχε συνηθίσει. Η κηδεία του έγινε δημοσία δαπάνη. Δεν βρέθηκαν συγγενείς. Ένας υπάλληλος του νεκροταφείου συγκινήθηκε απ’ την εγκατάλειψη που αντίκρισε. Σκέφτηκε ότι μπορεί κι αυτός κάποτε να βρεθεί στη θέση του. Του ανάβει το καντήλι κι αφήνει καμιά φορά πάνω στον τάφο του λίγα λουλούδια κι ένα πράσινο κλωνάρι ελιάς. Το πράσινο είναι για κάποιους το χρώμα της γαλήνης.

Αναχώρηση

Θα 'φρευγε. Δεν είχε σημασία για πού. Ούτε με τι μέσο. Ούτε το ταξίδι. Απλώς δεν άντεχε άλλο. Πετάχτηκε απ' το κρεβάτι ιδρωμένος. Πλύθηκε και ντύθηκε βιαστικά. Ήπια μια γουλιά καφέ κι έτρεξε να προλάβει το λεωφορείο. Μόλις έφτασε στη στάση, το είδε να απομακρύνεται. Το πρώτο πράγμα που αντίκρισε, όταν έφτασε στο γραφείο, ήταν το οργισμένο πρόσωπο του προϊσταμένου.

— Εδώ είναι εταιρεία. Δεν είναι μαγαζί του πατέρα σου να έρχεσαι ό,τι ώρα σου καπνίζει.

Κατευθύνθηκε με σκυμμένο το κεφάλι προς το πόστο του. Σήκωσε το βλέμμα του και την είδε να του χαμογελάει. Αυτά τα πανέμορφα μπλε μάτια. Θα μπορούσε να τα κοιτάει για ώρες. Να βυθίζεται μέσα τους. Ακούμπησε το χέρι της τρυφερά πάνω στο μπράτσο του.

— Καλά είσαι;

— Και ποιος είναι καλά;

Δούλεψε για εννιά ώρες με ένα διάλειμμα είκοσι λεπτών. Απαγορεύεται να είσαι λυπημένος. Απαγορεύονται οι συζητήσεις. Απαγορεύονται οι καλημέρες. Απαγορεύονται οι φυσικές ανάγκες. Εδώ είναι εταιρεία.

Γύρισε στο σπίτι σκοτωμένος. Πήρε έναν ταξιδιωτικό οδηγό απ' τη βιβλιοθήκη. Βερολίνο. Γεωγραφική θέση: στο βορειοανατολικό τμήμα της Γερμανίας. Έκταση: 891 τ.χλμ. Πληθυσμός: 3,4 εκατομμύρια κάτοικοι. Βγήκε στο μπαλκόνι για τσιγάρο. Ο απέναντι πότιζε τα λουλούδια του.

— Τι γίνεται, γείτονα; Πώς πάει;

— Πώς να πάει;

Άνοιξε την τηλεόραση για να μην αισθάνεται μόνος. Θόρυβος. Μόνο θόρυβος. Έβαλε ένα ποτό για να ναρκώσει τις σκέψεις του. Μόλις ήπια το μισό μπουκάλι, ο θόρυβος έγινε πιο υποφερτός. Τότε άρχισε να κλαίει σαν μωρό και να φωνάζει:

— Κλέφτες. Θέλω πίσω τη ζωή μου.

Παρίσι. Γεωγραφική θέση... Έκταση... Πληθυσμός... Βγήκε μια βόλτα για να ξεθολώσει το μυαλό του. Κόρνες, μηχανές αυτοκινήτων, εξατμίσεις μοτοσυκλετών, γέλια, φωνές, βρισιές. Θόρυβος. Μόνο θόρυβος. Νέα Υόρκη... Έχει καμία σημασία;

Επέστρεψε στο σπίτι πιο άδειος από πριν. Ξαναβγήκε στο μπαλκόνι. Μπετό, κεραίες τηλεοράσεων, απλωμένα ρούχα και γκρίζα πρόσωπα. Άναψε τσιγάρο και το κάπνισε αργά μέχρι το φίλτρο. Ανέβηκε στην κουπαστή. Άπλωσε τα χέρια του σε έκταση και βούτηξε στο κενό.

— Ο κυβερνήτης και το πλήρωμα σας καλωσορίζουν στην πτήση μας.

Η ζωή του περνάει μπροστά απ' τα μάτια του.

— Έχει ξεκινήσει η διαδικασία της απογείωσης. Προσδεθείτε και μην καπνίζετε.

Σχολείο. Πανεπιστήμιο. Στρατός. Δουλειά. Ψυχοφάρμακα. Οι φίλοι 'φύγαν. Τα μάτια της. Αυτά τα πανέμορφα μπλε μάτια. Χαμογελάει.

Χτυπάει με δύναμη πάνω στην άσφαλτο. Όλα τελειώσανε. Ένας περαστικός τον βρίσκει σε μια λίμνη αίματος και καλεί ασθενοφόρο.

— Ευχαριστούμε που προτιμήσατε την εταιρεία μας κι ελπίζουμε να σας ξαναδούμε σε κάποια επόμενη πτήση μας.

Ξημέρωμα Δευτέρας

Έκλεισε την τηλεόραση και πήγε με το κεφάλι γεμάτο ψέματα για ύπνο. Το πρωί είχε συνέντευξη για δουλειά. Όχι δηλαδή ότι είχε ελπίδες, αλλά έτσι για να αισθάνεται ότι κάτι κάνει. Ξάπλωσε, έκλεισε το φως, αλλά ο ύπνος δεν έλεγε να έρθει. Ήταν κι εκείνος ο λογαριασμός που είχε λήξει πριν από μια βδομάδα. Ήταν και τα τρία νοίκια που παρέμεναν απλήρωτα. Ήταν και το περιφρονητικό βλέμμα του ταμιά στο σούπερ μάρκετ κάθε φορά που διαπίστωνε ότι δεν του φτάνουν τα χρήματα κι αναγκαζόταν να αφήσει κάτι στην άκρη. Ήταν και η ντροπή που ένιωθε όταν ζήτησε απ' τον περιπτερά να του δώσει ένα πακέτο τσιγάρα βερεσέ. Ήταν και η αμηχανία που ένιωθε όταν τον ρωτούσαν με τι ασχολείται αυτή την περίοδο κι αν βρήκε καμιά δουλειά. Ήταν κι ο φόβος κάθε φορά που χτυπούσε το τηλέφωνο ότι θα ήταν για κακό. Ήταν κι εκείνος ο πονοκέφαλος που τον γυρόφερνε απ' το απόγευμα. Κάθε τόσο σηκωνόταν, κάπνιζε νευρικά ένα τσιγάρο και ξαναέπεφτε στο κρεβάτι.

Κόντευε να ξημερώσει. Στην απέναντι πολυκατοικία έφεγγε ένα φως σε κάποιο παράθυρο. Δεν ήταν ο μόνος που δεν μπορούσε να κοιμηθεί εκείνο το βράδυ. Υπήρχαν κι άλλοι που τους κρατούσε ξύπνιους η ίδια αγωνία. Ίσως ο άγνωστος του απέναντι διαμερίσματος είχε κι εκείνος απλήρωτους λογαριασμούς κι απλήρωτα νοίκια. Ίσως αντιμετώπιζε κι εκείνος το περιφρονητικό βλέμμα του ταμιά στο σούπερ μάρκετ. Ίσως ένιωθε κι εκείνος ντροπή για κάποιο βερεσέ. Ίσως ένιωθε την ίδια αμηχανία όταν τον ρωτούσαν με τι ασχολείται αυτή την περίοδο κι αν βρήκε καμιά δουλειά, και τον ίδιο φόβο όταν χτυπούσε το τηλέφωνο. Ίσως τον γυρόφερνε κι εκείνον πονοκέφαλος. Την άλλη μέρα ίσως ήταν και οι δυο τους υποψήφιοι για την ίδια θέση εργασίας. Ίσως βρίσκονταν ο ένας δίπλα στον άλλο να διεκδικούν μαζί τη ζωή τους. Ίσως και να μάλωναν για κάποιον ασήμαντο λόγο, προσπαθώντας να ξορκίσουν τη φτώχεια τους. Οι τοίχοι που περικλείουν τις ζωές μας μεγεθύνουν αυτά που μας χωρίζουν και κρύβουν αυτά που μας ενώνουν.

Οι γκρίζοι τοίχοι των πολυκατοικιών κρύβουν πίσω τους φόβους, αγωνίες και πολύ πόνο. Τα βράδια που όλοι κοιμούνται κάποιες ψυχές, που ο πόνος δεν τις αφήνει να ησυχάσουν, αφήνουν ένα φως ανοιχτό για να δείξουν ότι υπάρχουν. Κι ο πόνος τους άλλες φορές ξεσπάει σε φωνές και σε κλάματα, άλλες φορές μένει βουβός. Το πρωί σέρνεται στους δρόμους, απαρατήρητος απ' τους πολλούς, κρυμμένος κάτω απ' τον θόρυβο της πόλης.

Το φως που έμεινε ανοιχτό όλο το βράδυ φαντάζει σαν αμυδρή ανάμνηση, σαν τα όνειρα που βλέπουμε λίγο πριν ξυπνήσουμε. Μόνο οι μαύροι κύκλοι κάτω απ' τα κουρασμένα μάτια μαρτυρούν την ανήσυχη νύχτα. Ο πόνος παραμένει κρυμμένος πίσω από τυπικές καλημέρες και περιμένει να πέσει το σκοτάδι για να φανερωθεί. Κάθε μέρα και πιο μεγάλος. Κάθε μέρα και πιο βαρύς. Μέχρι να γίνει τόσο βαρύς που κανένας πια δεν θα μπορεί να τον αντέξει. Μέχρι τη στιγμή που πια το μόνο όνειρο όσων αγρυπνούν είναι να γίνουν ο εφιάλτης αυτών που σκότωσαν τα όνειρά τους. Τότε είναι που ο πόνος μπορεί να γίνει δύναμη, τόσο μεγάλη που κάνει τα αδύνατα να φαίνονται δυνατά.

Για να ησυχάσει το μυαλό του και να μπορέσει επιτέλους να κοιμηθεί, έπρεπε να σκεφτεί κάτι που να του δίνει ελπίδα, έστω κι αν ήταν κάτι που κάποιοι θα ονόμαζαν ουτοπία. Σκέφτηκε λοιπόν ότι θα έρθει μια μέρα που ο πόνος του θα συναντήσει τον πόνο των άλλων, θα βγάλει φτερά και θα γίνει ένας αετός με ανυπότακτη καρδιά που θα διαλύσει τα σύννεφα και θα πετάξει ίσια στον ήλιο. Και τότε θα σηκωθεί ένας αέρας που θα διώξει για πάντα όλα αυτά που γεννούν πόνο. Χαμογέλασε, γύρισε πλευρό κι αποκοιμήθηκε.

Η σιωπή των τοίχων

— Δεν θυμάμαι άλλον χειμώνα τόσο σκοτεινό.

— Μίλα πιο σιγά. Και οι τοίχοι έχουν αυτιά.

Ο παραπάνω διάλογος περιγράφει περιεκτικά το ζοφερό κλίμα που επικρατούσε στην πόλη. Ήταν ένας πολύ σκοτεινός χειμώνας και είχε προηγηθεί ένα ακόμη πιο σκοτεινό φθινόπωρο. Κι όμως, όταν ξεκίνησε αυτή η ιστορία, λίγοι μπορούσαν να προβλέψουν την κατάληξη που θα είχε. Μια μέρα σαν όλες τις άλλες οι αρχές αποφάσισαν να βάψουν όλους τους τοίχους της πόλης. Αυτό το φαινομενικά ασήμαντο γεγονός ήταν η πρώτη πράξη του δράματος, για την ακρίβεια της τραγωδίας. Σύμφωνα με το σκεπτικό των αρμοδίων ήταν ανεπίτρεπτο για μια σύγχρονη πρωτεύουσα οι τοίχοι των κτιρίων της να είναι βρώμικοι, γεμάτοι με αφίσες και συνθήματα. Το χρώμα που θα βάφονταν οι τοίχοι ήταν το λευκό. Το χρώμα της αγνότητας. Χιλιάδες εργάτες λοιπόν άρχισαν να δουλεύουν πυρετωδώς με σκοπό να κάνουν τους τοίχους της πόλης τους καθαρότερους του κόσμου. Απ' τη στιγμή που τα συνεργεία τελείωσαν τη δουλειά τους, απαγορευόταν αυστηρά η ρύπανση των τοίχων. Απαγορευόταν επίσης να βάψει κάποιος πολίτης τους τοίχους του σπιτιού του σε άλλο χρώμα. Οποιοσδήποτε παραβίαζε τον νόμο αντιμετώπιζε τις συνέπειες κι επιπλέον στιγματιζόταν ως αντικοινωνικό στοιχείο. «Ποιοί είστε εσείς που θέλετε να διαφέρετε; Είστε πιο έξυπνοι απ' τους άλλους; Δεν είστε μέλη της κοινωνίας;» ρωτούσαν οι εκπρόσωποι των αρχών.

Ύστερα οι αρχές προχώρησαν ένα βήμα παραπέρα. Αποφάσισαν όλοι οι δρόμοι της πόλης να φωτίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της νύχτας. Το σύνθημα που χρησιμοποιήθηκε για την προώθηση αυτού του νέου μέτρου ήταν: «Όλα στο φως». Εκατοντάδες νέοι φανοστάτες τοποθετήθηκαν σε όλα τα σημεία της πόλης, ενώ επισκευάστηκαν όσοι ήταν ελαττωματικοί. Απ' τη στιγμή που νύχτωνε, όλη η πόλη ήταν λουσμένη στο φως. Κάποιοι διαμαρτύρονταν πως δεν μπορούσαν να κοιμηθούν, αλλά μετά τις νουθεσίες των αρχών σταμάτησαν τις διαμαρτυρίες τους και προσπάθησαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Κάποιοι άλλοι πάλι παραπονέθηκαν ότι με τόσο φως δεν μπορούσαν πια να δουν τα αστέρια. Αυτοί ήταν πολύ εύκολο να αντιμετωπιστούν. Απλώς, λαιδορήθηκαν ως αφελείς ρομαντικοί.

Το επόμενο μέτρο που εφάρμοσαν οι αρχές, για να επικρατήσει η τάξη στην πόλη, ήταν η κατάργηση όλων των ονομάτων και η αντικατάστασή τους από αριθμούς. Έτσι, πλέον όλοι οι δρόμοι και οι πλατείες σταμάτησαν να

έχουν δυσνόητα ονόματα, την ιστορία των οποίων έτσι κι αλλιώς οι περισσότεροι αγνοούσαν, κι απέκτησαν αριθμούς. Οι πολίτες έδιναν ραντεβού, για παράδειγμα, στην 36^η πλατεία ή στη διασταύρωση της 44^{ης} με την 77^η οδό. Το ίδιο μέτρο, της αντικατάστασης δηλαδή των ονομάτων από αριθμούς, ίσχυσε και για τους ανθρώπους. Δεν υπήρχαν πλέον συνωνυμίες που δημιουργούσαν παρεξηγήσεις ούτε οι γονείς πονοκεφάλιαζαν για να βρουν όνομα για το παιδί τους. Ο κάθε πολίτης είχε πια έναν αριθμό, ο οποίος ήταν μοναδικός κι αντιστοιχούσε στο πρόσωπό του και μόνο, χωρίς να υπάρχουν περιθώρια για παρανοήσεις.

Αυτός ο νόμος βοηθούσε στην εφαρμογή του επόμενου ο οποίος αφορούσε στην παρακολούθηση των πολιτών. Όλες οι κινήσεις παρακολουθούνταν κι όλες οι συνομιλίες καταγράφονταν με τη χρήση υπερσύγχρονων μηχανημάτων. Οι αρχές, για να μην υπάρξει παρερμηνεία του νόμου, διευκρίνιζαν ότι τα ατομικά δικαιώματα, που είναι κατάκτηση της δημοκρατίας, γίνονταν απολύτως σεβαστά κι ότι ο νόμος αφορούσε στην ασφάλεια της κοινωνίας. «Δημοκρατία έχουμε, τι έχετε να φοβηθείτε;» απαντούσαν οι αρχές σε όποιον έφερνε αντίρρηση και κατόπιν το όνομά του, ή μάλλον ο αριθμός του, σημειωνόταν στη λίστα με τους υπόπτους για διάπραξη αντικοινωνικών εγκλημάτων. Το κέντρο παρακολούθησης γέμιζε κάθε μέρα με αναφορές του τύπου: «Ο 11.422 μιλάει συνεχώς με ύποπτα υπονοούμενα», «Η 5.646 χαμογελάει ειρωνικά όταν αναφέρεται στις αρχές», «Ο 25.849 δυσανασχετεί όταν κάποιος πολίτης εγκωμιάζει το έργο των αρχών». Αφού πλέον είχαν καταχωρηθεί κι αρχειοθετηθεί οι φάκελοι των υπόπτων, οι αρχές τους έστειλαν προειδοποιητικές επιστολές. Οι παραλήπτες των επιστολών, νομίζοντας ότι πρόκειται για κάποιο αστείο, τις πέταξαν στα σκουπίδια, έτσι καταδικάστηκαν σε φυλάκιση για περιφρόνηση των νόμων. Κι επειδή ήταν πολλοί και δεν χωρούσαν στη φυλακή, χτίστηκε μια καινούργια φυλακή έξω απ' την πόλη στη μέση του πουθενά.

Μια απέραντη σιωπή είχε απλωθεί πάνω απ' την πόλη. Γιατί οι άνθρωποι, από φόβο πως οτιδήποτε πουν μπορεί να θεωρηθεί ανατρεπτικό και να τους οδηγήσει στη φυλακή, είχαν σταματήσει να μιλάνε. Η σιωπή όμως πολλές φορές γίνεται αποπνικτική. Κάποιοι λοιπόν αποφάσισαν να αντιδράσουν στη συνωμοσία της. Επειδή όμως είχαν ξεχάσει να σκέφτονται, η αντίδρασή τους ήταν ενστικτώδης. Έβγαιναν τα βράδια κι έριχναν χρώμα στους τοίχους. Συνελήφθησαν πολύ γρήγορα και καταδικάστηκαν σε πολυετή κάθειρξη. Επειδή όμως οι αρχές τους θεωρούσαν πολύ επικίνδυνους, αποφάσισαν να ξεμπερδεύουν μια και καλή μαζί τους. Έτσι, ένα βράδυ τους

σκότωσαν. Η επίσημη εκδοχή για τον θάνατό τους ήταν αυτή της αυτοκτονίας.

«Μα, πώς είναι δυνατόν σε φυλακές υψίστης ασφαλείας ένας κρατούμενος να έχει πιστόλι; Πώς γίνεται ένας αριστερόχειρας να αυτοπυροβοληθεί με το δεξί χέρι; Πού βρήκαν σκοινί όταν τους είχαν αφαιρέσει ακόμη και τα κορδόνια των παπουτσιών τους; Πώς γίνεται να αυτοκτόνησαν όταν παρακολουθούνταν είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο;» Αυτές οι ερωτήσεις, αν και πολύ λογικές, αρκούσαν ακόμα και να στείλουν κάποιον στη φυλακή σαν συμπαθούντα εξτρεμιστών κι εγκληματιών. Έτσι, ο κόσμος σταμάτησε να ρωτάει και η σιωπή απλώθηκε ξανά πάνω απ' την πόλη. Εκείνο το φθινόπωρο πέρασε στη λήθη. Οι τοίχοι παρέμειναν λευκοί. Κι αν καμιά φορά εμφανίζονταν τα βράδια ενοχλητικές σκιές πάνω στους τοίχους, οι αρχές είχαν μεριμνήσει και γι' αυτό. Υπήρχαν ειδικοί υπάλληλοι εντεταλμένοι να κυνηγούν σκιές.

Διατεταγμένη υπηρεσία

— Υπάρχει Θεός; Σε ρωτάω. Δεν μιλάς, ε; Εγώ σου λέω ότι υπάρχει. Αλλά αφού υπάρχει, γιατί με αφήνει να βασανίζομαι; Να προσπαθώ να κάνω άνθρωπο ένα ρεμάλι σαν κι εσένα;

Η πόρτα ανοίγει και ξανακλείνει απότομα.

— Γιατί άργησες; Σου έχω πει να μη μ' αφήνεις μόνο μου μ' αυτόν. Αγριεύομαι.

Τα εργοστάσια συνεχίζουν να παράγουν προϊόντα. Τα σχολεία συνεχίζουν να παράγουν γνώση. Το κράτος συνεχίζει να παράγει νόμους για περισσότερη ησυχία, περισσότερη τάξη, περισσότερη ασφάλεια.

— Πάντα φοβόμουν αυτούς που δεν μιλάνε. Δεν μπορείς να καταλάβεις πώς σκέφτονται. Τι σκέφτονται. Τι να περιμένεις απ' αυτούς. Ας λένε ότι η σιωπή είναι χρυσός. Για μένα είναι τρόμος.

Σταματάει μπροστά σε ένα πολώροφο κτίριο και χτυπάει το κουδούνι που γράφει «Δικηγορικό γραφείο». Ανοίγει την πόρτα κι ανεβαίνει στον τρίτο. Η γραμματέας στέκεται όρθια στην αίθουσα αναμονής.

— Περάστε, σας περιμένει.

Κάθεται σε μια καρέκλα και κουνάει το πόδι νευρικά.

— Δεν μ' αφήσανε να τον δω.

— Ούτε εμένα. Έκανα διάβημα στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, αλλά κάνουν πως δεν ακούνε. Η μόνη λύση είναι να δώσουμε δημοσιότητα στην υπόθεση. Να απευθυνθούμε στην κοινή γνώμη. Κι εδώ και στο εξωτερικό.

Χαμηλόφωνες συζητήσεις. Συνωμοτικά βλέμματα. Συνθηματικά χτυπήματα. Μετά σιωπή.

— Να δεις που αυτός δεν πρόκειται να μιλήσει. Έχουμε δοκιμάσει τα πάντα. Όλοι λυγίζουν αργά ή γρήγορα. Όλοι έχουν το ευαίσθητο σημείο τους. Μ' αυτόν είναι σαν να χτυπάς έναν τοίχο.

Τρεις νεαροί στέκονται σε κεντρική πλατεία. Καπνίζουν νευρικά. Κατεβαίνουν στον δρόμο. Προχωράνε συντεταγμένα, με γρήγορο βήμα. Φωνάζουν συνθήματα: «Θάνατος στον φασισμό», «Ελευθερία» και χάνονται στα στενά. Ακούγονται πυροβολισμοί.

— Κοίτα τον ύφος. Εντελώς ανέκφραστος. Τι παριστάνει; Μίλα. Πες κάτι. Φώναξε. Βρίσε με. Δεν αντέχω αυτή τη σιωπή. Με τρελαίνει.

Αίθουσα Ανταποκριτών Ξένου Τύπου. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης δίνει συνέντευξη σε ξένους δημοσιογράφους.

— Κύριε Υπουργέ, υπάρχουν καταγγελίες για βασανιστήρια. Τι απαντάτε;

— Όλα αυτά είναι ανυπόστατα. Κανείς δεν βασανίστηκε. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι απολύτως σεβαστά.

Άνθρωποι κάθε ηλικίας. Δείχνουν αποφασισμένοι. Η διαταγή είναι σαφής: μηδενική ανοχή. Οι σφαίρες κατευθύνονται προς την καρδιά του συγκεντρωμένου πλήθους. Μία απ' αυτές βρίσκει μια φοιτήτρια στο κεφάλι.

— Αυτός είναι παγωμένος. Δεν αναπνέει. Δεν έχει σφυγμό. Είναι νεκρός. Φώναξε τον γιατρό.

Τα εργοστάσια συνεχίζουν να παράγουν προϊόντα. Τα σχολεία συνεχίζουν να παράγουν γνώση. Το κράτος συνεχίζει να παράγει νεκρούς. Σύμφωνα με το πιστοποιητικό θανάτου ο θάνατός του οφείλεται σε παθολογικά αίτια.

Εκεί που βασιλεύει ο θάνατος

Σηκώθηκε πολύ νωρίς. Έτσι κι αλλιώς δεν κατάφερε να κλείσει μάτι όλη νύχτα. Ξυρίστηκε και φόρεσε τα καλά του. Περίμενε. Πολλά χρόνια περίμενε αυτή τη στιγμή. Τώρα που είχαν απομείνει μόνο δυο ώρες μέχρι να έρθει, αυτές οι ώρες του φαίνονταν βουνό. Και για πρώτη φορά ένιωθε φόβο γι' αυτή τη στιγμή. Φόβο ότι μπορεί να ήταν γι' αυτόν ξένος. Προσπαθούσε να βρει τις κατάλληλες λέξεις. Όλα αυτά που ήθελε να του πει τόσα χρόνια έπρεπε να συμπυκνωθούν σε λίγες φράσεις. Θα τον ρωτούσε πώς πάει το σχολείο, αν έχει φίλους, πώς τα περνάει. Όταν έσπαγε ο πάγος, θα μπορούσε να μιλήσει όπως ένιωθε. Θα του έλεγε για το πόσο πολύ του έχει λείψει, για τα βράδια που έμεινε άγρυπνος κοιτώντας τη φωτογραφία του, θα του έλεγε ότι αισθάνεται μισός μακριά του. Η ώρα είχε φτάσει. Σηκώθηκε αργά και διένυσε τα λίγα μέτρα που τον χώριζαν απ' την πολυαναμενόμενη στιγμή με βαριά βήματα σαν μελλοθάνατος.

Τον είδε επιτέλους μπροστά του. Ανάμεσά τους υπήρχαν δέκα χρόνια απουσίας του ενός απ' τη ζωή του άλλου. Δέκα χρόνια σιωπής. Το τζάμι που τους χώριζε γιγάντωνε στα μάτια του αυτό το χρονικό διάστημα, μετέτρεπε αυτά τα χρόνια σε σκοτεινούς και παγωμένους αιώνες· ένα ασήκωτο φορτίο στις πλάτες του.

— Μεγάλωσες, είπε σοβαρά. Μια συνηθισμένη λέξη που λένε οι γονείς στα παιδιά τους όταν έχουν να τα δουν πολύ καιρό. Μια φράση που δείχνει περηφάνια, καμάρι, χαρά. Στα δικά του χείλη δεν ήταν τίποτα απ' όλα αυτά. Ήταν παράπονο. Ένα παράπονο προς αυτούς που του στέρησαν τόσα χρόνια τον γιο του.

Δεν κατάφερε να πει άλλη λέξη. Όλα αυτά που ήθελε να πει προσέκρουαν πάνω στο τζάμι και γίνονταν κομμάτια. Ήταν απ' τα λόγια που η απόσταση τα κάνει να μοιάζουν γυμνά κι άψυχα. Απ' τα λόγια που είναι πολύ ανθρώπινα για να υπακούσουν σε απάνθρωπους κανονισμούς· που ψιθυρίζονται στο αυτί σαν παιδικά μυστικά· που για να ανέβουν στα χείλη χρειάζονται μια μεγάλη αγκαλιά να τα προστατεύει· που η ζεστασιά τους κάνει τα δέκα χρόνια απουσίας και σιωπής να μοιάζουν με μια στιγμή λύπης στη διάρκεια μιας ευτυχισμένης ζωής και τα δάκρυα με μερικές σταγόνες βροχής σε μια γαλήνια θάλασσα.

Κάποια στιγμή ο μικρός ακούμπησε το χέρι του στο τζάμι. Σχεδόν αντανακλαστικά μιμήθηκε την πράξη του. Τα χέρια τους απείχαν ελάχιστα

εκατοστά. Εκατοστά που φάνταζαν χιλιόμετρα. Ένα κομμάτι τζάμι τα εμπόδιζε να ενωθούν. Η χειρότερη μορφή βίας που είχε νιώσει ποτέ.

— Τέλος χρόνου, είπε μια φωνή σε αυστηρό τόνο.

Ένωσε ένα χέρι να τον τραβάει βίαια. Έμεινε με το χέρι κολλημένο στο τζάμι να κοιτάζει την απορία στα μάτια του παιδιού και τα σφιγμένα του δόντια που συγκρατούσαν τα δάκρυά του. Ήταν φιλότιμος ο μικρός και δεν ήθελε να του κάνει τέτοιο πικρό δώρο. Τον έσυραν στο κελί του και του επέβαλλαν πειθαρχική ποινή για παραβίαση του κανονισμού.

Το πρωί τον βρήκαν παγωμένο με τη φωτογραφία του μικρού στα χέρια. Πίσω του άφησε ένα ανεξόφλητο χρέος. Μια αγκαλιά κι ένα φιλί που δεν πρόλαβε να δώσει στον γιο του. Κι ένα σημάδι σε ένα τζάμι να θυμίζει πως εκεί που λείπει η ανθρωπιά βασιλεύει ο θάνατος.

Σαν αιώνια νύχτα

Άνοιξε τα μάτια, κι όμως ήταν ακόμη σκοτάδι. Τόσο πηχτό που αναρωτήθηκε αν ήταν ξύπνιος ή αν ακόμη κοιμόταν. Γιατί αυτό που αντίκρισε δεν ήταν εύκολο να περιγραφεί. Οι πιο σκοτεινές νύχτες που είχε ζήσει μέχρι τότε έμοιαζαν με παιδικό παιχνίδι. Αυτό ήταν κάτι άλλο. Θύμιζε θάνατο. Κάτι τέτοιες στιγμές είναι που επανέρχονται οι παιδικοί φόβοι. Όλα αυτά που κάποτε σε τρομοκρατούσαν και τώρα τα σκέφτεσαι και γελάς ξαναγίνονται απειλητικά όταν αισθάνεσαι πολύ μικρός. Μόνο που είναι πολύ χειρότερα, γιατί δεν υπάρχει πια η μητρική αγκαλιά. Μπροστά σ' αυτό το σκοτάδι ένιωθε εντελώς ανήμπορος. Ένιωθε ότι τον είχε καταπιεί, ότι εκείνη τη στιγμή ό,τι κι αν συνέβαινε θα έμενε για πάντα κρυφό. Από παλιά ένιωθε φόβο για το σκοτάδι. Η στιγμή που ξάπλωνε στο κρεβάτι κι έσβηνε το φως ήταν πάντα επώδυνη. Περνούσαν από μπροστά του τα γεγονότα της ημέρας στην πραγματική τους διάσταση κι όχι αλλοιωμένα απ' το φως. Τα συναισθήματα ήταν γυμνά και το γέλιο γινόταν εύκολα κλάμα. Το σκοτάδι σε κάνει να τα βλέπεις όλα πιο καθαρά. Το μυαλό είναι απόλυτα συγκεντρωμένο. Αισθάνεσαι πιο μόνος, πιο ξένος. Τότε είναι που βγαίνουν στην επιφάνεια αυτά που κατά τη διάρκεια της ημέρας βρίσκονται κρυμμένα στο πίσω μέρος του μυαλού. Βρίσκεις παρηγοριά στη σκέψη ότι το σκοτάδι δεν θα κρατήσει για πάντα κι ότι το φως της καινούργιας μέρας είναι ένα νέο ξεκίνημα. Και σε παίρνει ο ύπνος. Καμιά φορά ίσως ονειρεύεσαι μια εποχή που οι μέρες είναι πάντα μεγάλες και φωτεινές. Ποτέ δεν περνάει απ' το μυαλό σου ότι μπορεί μια μέρα, την ώρα που ξυπνάς κι ανοίγεις τα μάτια, να αντικρίσεις το σκοτάδι. Και μάλιστα ένα σκοτάδι απόλυτο, απόκοσμο. Τότε είναι που αναρωτιέσαι αν ζεις και πρέπει να τσιμπηθείς τόσο δυνατά, ώστε ο πόνος να σε κάνει να αισθανθείς ζωντανός.

Ο φόβος τον κράτησε καθηλωμένο πολλή ώρα στο κρεβάτι. Σκέφτηκε να φωνάξει, αλλά φοβόταν ακόμη και τη φωνή του. Άλλωστε σε έναν κόσμο που επικρατεί τόσος θόρυβος ποιος δίνει σημασία στις φωνές; Οτιδήποτε οικείο ήταν θαμμένο κάτω από ένα βαρύ μαύρο πέπλο. Το σπίτι του ήταν πια ένας άγνωστος εχθρικός κόσμος. Ένα φουρτουνιασμένο πέλαγος. Τα μέσα με τα οποία θα μπορούσε να καλέσει σε βοήθεια έμοιαζαν να βρίσκονται χιλιόμετρα μακριά. Ακόμη κι ένας αναπτήρας, που θα μπορούσε να σπάσει λίγο το σκοτάδι, στην κατάσταση που βρισκόταν ήταν αδύνατο να φτάσει στα χέρια του. Ήταν λοιπόν φυλακισμένος σε ένα τσιμεντένιο κλουβί μέσα στο

απόλυτο σκοτάδι. Σε ένα σκοτάδι που θέριευε το φόβο. Σε ένα σκοτάδι που επειδή είχε καλύψει τα πάντα δημιουργούσε δικές του εικόνες. Τέρατα που ήταν έτοιμα να τον κατασπαράξουν. Έπρεπε έστω και για λίγο να ενηλικιωθεί, για να πείσει τον εαυτό του ότι όλα αυτά που ένιωθε να τον απειλούν ήταν της φαντασίας του. Έφερε στο μυαλό του όλα αυτά που είχε αγαπήσει. Ανοιξιάτικα απογεύματα, τη θάλασσα του Σεπτέμβρη, τον ήλιο που αχνοφαίνεται μετά την καλοκαιρινή βροχή. Δημιούργησε μέσα του έναν φωτεινό κόσμο. Όταν υποχώρησε ο πανικός που τον είχε κυριεύσει, έβαλε με τη λογική του τα πράγματα σε μια σειρά. Έβλεπε πια καθαρά τους κρίκους της αλυσίδας που τον κρατούσε δεμένο. Για να νικήσει το σκοτάδι, έπρεπε να νικήσει τον φόβο. Αυτό που τον έκανε ανίσχυρο μπροστά στον φόβο ήταν ότι ήταν μόνος εναντίον του. Έπρεπε να προσπαθήσει να επικοινωνήσει με τους ανθρώπους που βρίσκονταν γύρω του. Έστω και με πρωτόγονο τρόπο. Χτυπώντας τον τοίχο και περιμένοντας μια απάντηση.

Συγκέντρωσε όλη του τη δύναμη και σηκώθηκε όρθιος. Με τα χέρια προτεταμένα σαν υπνοβάτης προσπαθούσε να προσανατολιστεί και να βρει δρόμο. Κάποια στιγμή, ίσως αρκετή ώρα μετά, έφτασε στον τοίχο που χώριζε το διαμέρισμά του απ' το διπλανό. Τόσο κοντά, κι όμως τόσο μακριά. Δεν θυμόταν από πότε είχε να δει τον γείτονά του. Αν τον έβλεπε στον δρόμο, μπορεί να μην τον αναγνώριζε. Μπορεί να μη μιλούσαν καν την ίδια γλώσσα. Ίσως όμως μοιράζονταν τον ίδιο φόβο. Έσφιξε τη γροθιά του, κράτησε την αναπνοή του και χτύπησε με δύναμη τον τοίχο. Το πρώτο χτύπημα ακολούθησαν κι άλλα. Ακούγονταν σαν συνθηματική γλώσσα που καλούσε σε αντίσταση. Τώρα περίμενε μια απάντηση. Μπορεί να αργούσε, μπορεί και να μην ερχόταν ποτέ. Αυτό που είχε σημασία ήταν ότι στάθηκε όρθιος απέναντι στον φόβο του. Τον κοίταξε κατάματα και προσπάθησε να βρει συμμάχους για να τον πολεμήσει. Και ήταν αυτό που έκανε τον φόβο να φαίνεται λιγότερο δυνατός.

Τα άχαρα καλοκαίρια

Άγνωστος τόπος κι εσύ ξένος. Ένας ψυχρός αέρας και μια ασταμάτητη ψιλή βροχή. Άγνωστοι άνθρωποι, άγνωστη γλώσσα. Δυο τρεις κουβέντες ίσα ίσα για να παραγγείλεις έναν καφέ και να αγοράσεις τσιγάρα. Μετράς τις δυνάμεις σου. Όταν με τον καιρό ξεκαθαρίζουν όλα γύρω σου, διαπιστώνεις ότι για τους άλλους δεν είσαι πια αυτό που πίστευες μια ζωή. Είσαι ένα σύνολο από στερεότυπα και προκαταλήψεις που έχουν δημιουργήσει για σένα ερήμην σου. Πρέπει να κάνεις μεγάλη προσπάθεια για να αποδείξεις όσα μέχρι τώρα θεωρούσες αυτονόητα. Κι έρχονται κάτι στιγμές που νιώθεις πως, αν σε πιάσουν απ' τη μύτη, θα σκάσεις. Έχεις τόσα να πεις και δεν υπάρχει κανένας να σε ακούσει. Και τότε είναι που θυμάσαι δυο δακρυσμένα μάτια στο αεροδρόμιο. Κι έρχονται κάτι άλλες στιγμές που ξυπνάς και βγαίνεις έξω βιαστικά να τηλεφωνήσεις γιατί είδες ένα άσχημο όνειρο. Όταν μαθαίνεις ότι είναι όλα καλά, ησυχάζεις μέχρι το επόμενο άσχημο όνειρο, μέχρι το επόμενο άσχημο προαίσθημα.

Και κάποτε διαπιστώνεις ότι κανείς δεν μπορεί να σε καταλάβει, όχι γιατί δεν μιλάτε την ίδια γλώσσα, αλλά γιατί κανείς δεν μπορεί να έρθει στη θέση σου. Είσαι παντού ξένος. Και οι φίλοι που δεν βλέπεις πια έρχονται και σε βρίσκουν στα όνειρά σου. Και ξυπνάς με κεφάλι βαρύ κι όλη μέρα δεν σου παίρνουν κουβέντα. Κοιτάς στον καθρέφτη και δεν αναγνωρίζεις τον εαυτό σου. Αλλά η μεγάλη αλλαγή έχει γίνει μέσα σου. Κάνεις χώρο για να χωρέσει ό,τι αγαπάς, για να μπορέσεις να σταθείς όρθιος. Μετράς τα χρόνια που έχασες. Την κάθε άνοιξη που περίμενες για καιρό και τους χειμώνες που έμοιαζαν ατέλειωτοι. Και τα άχαρα καλοκαίρια. Και το κάθε φθινόπωρο που έμοιαζε με μια νέα αρχή. Όσπου ένα φθινόπωρο διαπιστώνεις ότι ο τόπος που προσπάθησες να νιώσεις δικό σου, είναι πολύ μικρός για να σε χωρέσει. Θυμίζει φυλακή με θεόρατους άσπρους τοίχους. Κάθε φορά που προσπαθείς να προχωρήσεις χτυπάς πάνω σε κάποιον τοίχο και γεμίζεις πληγές.

Μετά είναι κι όλα αυτά τα μικρά καθημερινά πράγματα που κάνουν τα βήματά σου όλο και πιο βαριά. Οι απλήρωτοι λογαριασμοί, το στενάχωρο σπίτι που δεν λείπει να ζεσταθεί με τίποτα, τα απλήρωτα νοίκια, αυτός ο επίμονος βήχας που σε ανησυχεί, οι εφιάλτες. Και είναι και τα άλλα, τα πιο μεγάλα που σε κρατάνε άυπνο. Τα χρόνια που περνάνε, η μοναξιά, τα λάθη, οι απογοητεύσεις. Όσπου να αποφασίσεις πως το ταξίδι τέλειωσε, γιατί δεν έχει πια να σου δώσει τίποτα άλλο. Κι ό,τι σου 'χει δώσει μέχρι τώρα, προσπαθείς

να το ξεχάσεις. Ρίχνεις μαύρη πέτρα πίσω σου και γυρνάς εκεί απ' όπου ξεκίνησες. Προσπαθείς σιγά σιγά να ξαναβρείς τον εαυτό σου. Έρχεται μια μέρα που αυτό το ταξίδι είναι πια μια μακρινή ανάμνηση. Καμιά φορά κάποιες στιγμές απ' το ταξίδι έρχονται στην επιφάνεια. Όπως μερικές φορές παρατηρείς τυχαία κάποια σημάδια από παιδικά τραύματα στα γόνατα. Τότε, μένεις για λίγο σκεφτικός, χαμογελάς πικρά και συνεχίζεις. Το μυαλό σου βρίσκεται ήδη στα επόμενα ταξίδια.

Η Αλίκη στους δρόμους

Η Αλίκη στο σπίτι. Με έναν βίαιο πατέρα και μια αδιάφορη μάνα. Η Αλίκη με μελανιές στο πρόσωπο απ' τα χτυπήματα και κόκκινα μάτια απ' το κλάμα. Η Αλίκη κουλουριασμένη στο κρεβάτι. Η Αλίκη με το βλέμμα στο κενό. Η Αλίκη ονειρεύεται. Η Αλίκη σχεδιάζει τη φυγή της. Μια μέρα στάθηκε στη μέση του σαλονιού και φώναξε δυνατά:

— Ένα βράδυ θα καβαλήσω ένα αστέρι και θα φύγω μακριά.

Την άλλη μέρα, αξημέρωτα ακόμα, άνοιξε την πόρτα κι έφυγε για πάντα απ' το σπίτι.

Η Αλίκη στους δρόμους. Να περιπλανιέται γυρεύοντας στέγη, φαγητό, αγάπη, μέλλον. Η Αλίκη ελπίζει στην καλοσύνη των ανθρώπων. Η Αλίκη γνωρίζει τη ζωή. Η Αλίκη σε λάθος δρόμους. Κάποιοι είπαν ότι την είδαν στην Ομόνοια να ζητάει χρήματα απ' τους περαστικούς, με μαύρους κύκλους κάτω απ' τα μάτια και σημάδια στα χέρια. Κάποιοι άλλοι είπαν ότι την είδαν στις πιάτσες του πληρωμένου έρωτα να περιμένει πελάτη τρέμοντας απ' το κρύο. Η Αλίκη κουράστηκε. Η Αλίκη προσπαθεί να ξεφύγει απ' την κατάρα της δυστυχίας. Η Αλίκη θέλει να κοιμηθεί κι όταν ξυπνήσει, να είναι όλα ένα κακό όνειρο. Η Αλίκη προσπαθεί να σταθεί όρθια. Η Αλίκη απελπίζεται. Η Αλίκη σε ένα εγκαταλελειμμένο κτίριο. Η Αλίκη νεκρή από υπερβολική δόση ηρωίνης. Η Αλίκη τρεις μέρες παγωμένη ανάμεσα σε σωρούς από σκουπίδια. Κάποιοι είπαν ότι ο θάνατός της δεν ήταν τυχαίος. Ότι ήθελε να πεθάνει και διάλεξε να το κάνει με έναν τρόπο πολύ ήσυχο, γιατί την είχε κουράσει η φασαρία. Κάποιοι άλλοι είπαν ότι καβάλησε ένα αστέρι και ταξιδεύει με ιλιγγιώδη ταχύτητα προς το φως. Ίσως εξαρτάται απ' το πώς βλέπει κανείς τα πράγματα. Πάντως, από τότε κανείς δεν την ξαναείδε.

Η Αλίκη έφυγε όπως ήρθε. Φοβισμένη και μόνη. Και με την ελπίδα ότι κάπου στον κόσμο υπάρχει καλοσύνη. Σίγουρα υπάρχει. Μόνο που κάποιοι άνθρωποι φεύγουν νωρίς πριν προλάβουν να τη γνωρίσουν. Η παρουσία της Αλίκης στοίχειωσε το σπίτι των παιδικών κι εφηβικών της χρόνων και τους αφιλόξενους δρόμους της ενήλικης ζωής της. Η σύντομη ζωή της χώρεσε όλη την απόγνωση και την απελπισία των κολασμένων των αθηναϊκών γκέτο. Το χαμόγελό της δεν το είδε κανείς. Είναι πολλοί οι δρόμοι και πολλά τα σπίτια που κρύβουν κάποια Αλίκη. Κάποια Αλίκη με μελανιές στο πρόσωπο απ' τα χτυπήματα και κόκκινα μάτια απ' το κλάμα. Κάποια Αλίκη που ονειρεύεται κι ετοιμάζει τη φυγή της. Κάποια Αλίκη που ελπίζει στην καλοσύνη των

ανθρώπων. Κάποια Αλίκη που προσπαθεί να ξεφύγει απ' την κατάρα της δυστυχίας και να σταθεί όρθια. Κάποια Αλίκη που απελπίζεται. Κάποια Αλίκη που θα φύγει νωρίς πριν προλάβει να γνωρίσει την καλοσύνη των ανθρώπων. Είναι και κάτι αστέρια πολύ μοναχικά που περιμένουν κάποια Αλίκη για να ταξιδέψουν μαζί προς το φως.

Αμπαλάζ

Η φωνή του πνίγηκε από έναν ξερό βήχα. Πέταξε μια βρисиά, χτύπησε την πόρτα πίσω του και βγήκε έξω. Να τριγυρίσει για ώρες στους δρόμους, να ακούσει φωνές, να δει άγνωστα πρόσωπα, να γίνει ένα με το πλήθος. Να βρει μια ασήμαντη αφορμή να ξεσπάσει για να ξεχάσει. Να χαθεί μέσα στον κόσμο, μήπως και νιώσει πιο ελαφρύ το βάρος που του πλάκωνε το στήθος. Το βράδυ να γυρίσει κατάκοπος στο σπίτι και να πάει κατευθείαν για ύπνο. Να αποφύγει τις ενοχλητικές ερωτήσεις. Τις προάλλες τον ρώτησε η κόρη του τι θα της φέρει ο Άγιος Βασίλης. Σκέφτηκε να απαντήσει ότι δεν υπάρχει Άγιος Βασίλης ή ότι μισεί τους φτωχούς. Τελικά, δεν απάντησε. Την έστειλε για ύπνο με τη δικαιολογία ότι είναι αργά κι έμεινε να κοιτάει τον τοίχο απέναντί του.

Προσπερνούσε τις στολισμένες βιτρίνες παραπατώντας ανάμεσα σε ανθρώπους φορτωμένους με πακέτα. Ο θόρυβος των γιορτινών δρόμων δεν ήταν αρκετός για να σκεπάσει τις φωνές που άκουγε μέσα του. Όλες αυτές τις φωνές που έλεγαν ότι είναι άχρηστος που δεν κατάφερε να βρει μια σταθερή δουλειά στα σαράντα του χρόνια, ότι δεν ενδιαφέρεται ούτε για το παιδί του, ότι δεν έχει καταφέρει τίποτα στη ζωή του. Το χειρότερο όμως δεν ήταν όλα αυτά που λέγονταν εις βάρος του, όσο κι αν τον πονούσαν. Ήταν ότι κόντευε να τα πιστέψει κι ο ίδιος. Ότι ντρεπόταν για τη δυστυχία του κι αισθανόταν υπεύθυνος γι' αυτή. Ότι ένιωθε να είναι βάρος για τους ανθρώπους που αγαπάει. Ότι ενώ τους ήθελε δίπλα του όσο ποτέ άλλοτε, με τη στάση του τους απομάκρυνε χωρίς να το καταλαβαίνει. Κι όταν καμιά φορά προσπαθούσε να τους μιλήσει ανοιχτά για το πόσο πολύ τους χρειαζόταν, το έκανε με έναν τρόπο εντελώς αδέξιο.

Συνέχισε την περιπλάνησή του για πολλές ώρες και δεν σταμάτησε παρά την κούραση και τον πόνο στα πόδια. Πότε πότε το βλέμμα του τραβούσαν τα γιορτινά φώτα και τα στολίδια. Ο χριστουγεννιάτικος στολισμός ήταν το περιτύλιγμα της πόλης που κάτω απ' τα φανταχτερά του χρώματα έκρυβε την πραγματική της εικόνα. Η φτώχεια και η εξαθλίωση που υπήρχαν στους δρόμους της πόλης έμεναν στη σκιά μέχρι να τελειώσουν οι γιορτές. Μόνο κάποιες φιλανθρωπικές εκδηλώσεις θύμιζαν ότι για κάποιους ανθρώπους η ζωή δεν ήταν ποτέ γενναιόδωρη.

Έφτασε στο σπίτι αργά. Κοντοστάθηκε για λίγο έξω απ' την πόρτα. Μπήκε μέσα και κάθισε σε μια καρέκλα στην κουζίνα. Επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Κάπνισε ένα τσιγάρο για να κατασταλάξουν μέσα του εικόνες και

σκέψεις. Κατευθύνθηκε στο υπνοδωμάτιο. Ξεντύθηκε αθόρυβα και ξάπλωσε. Ένωσε το χέρι της γυναίκας του να τον αγκαλιάζει. Πλησίασε το σώμα του στο δικό της. Απ' τα μισάνοιχτα παντζούρια έμπαινε στο δωμάτιο το πρώτο πρωινό φως. Έμειναν έτσι μέχρι που ξημέρωσε. Η μέρα που ξεκινούσε τους έβρισκε μαζί.

Η εκδίκηση των αριθμών

Το δελτίο ειδήσεων πλησίαζε στο τέλος του. Είχε απομείνει μόνο η πρόβλεψη του καιρού της επόμενης μέρας. Αφού πήρε μια βαθιά ανάσα, καλησπέρισε τους τηλεθεατές. Κατόπιν, αφού έμεινε για ένα λεπτό σιωπηλός, ξεκίνησε να μιλάει. Μίλησε για βροχές και καταιγίδες, για θυελλώδεις ανέμους κι απότομη αύξηση της θερμοκρασίας, για ορμητικά κύματα που θα σάρωναν και τα πιο ασφαλή λιμάνια, για φουσκωμένα ποτάμια κι ορμητικούς χειμάρρους. Στο τέλος καληνύχτισε τους τηλεθεατές και τους ευχήθηκε καλή δύναμη. Έφυγε χωρίς να χαιρετήσει κανέναν προς άγνωστη κατεύθυνση. Από τότε δεν έδωσε σημεία ζωής.

Οι περισσότεροι τηλεθεατές άκουσαν την πρόβλεψή του απαθείς. Είχαν συνηθίσει μόνο να ακούν χωρίς να σκέφτονται. Πολλοί άνθρωποι αφήνουν συνήθως άλλους να ορίσουν τη ζωή τους. Εκείνοι περιορίζονται στο να παρακολουθούν νωχελικά από μακριά αυτά που αποφασίζονται γι' αυτούς. Έχουν πειστεί πως οι όποιες αποφάσεις παίρνονται γι' αυτούς ερήμην τους είναι σωστές. Πως οι ίδιοι δεν μπορούν να πάρουν τη ζωή τους στα χέρια τους. Στις τάξεις αυτών των ανθρώπων επικρατεί μια απέραντη σιωπή. Οι λίγοι, αυτοί που αρνούνται να σιωπήσουν, αντιμετωπίζονται απ' αυτούς που σιωπούν με εχθρότητα και καχυποψία. Είτε γιατί είναι διαφορετικοί είτε γιατί ξεσκεπάζουν τη δική τους απραξία. Ίσως πάλι γιατί τους αναγκάζουν να σκεφτούν πως τα πράγματα μπορεί και να μην είναι όπως νομίζουν ή γιατί δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τους εχθρούς απ' τους φίλους. Αυτοί που αποφασίζουν για τις ζωές όλων μας πολεμούν όσους σπάνε τη σιωπή και ρίχνουν μερικά ψίχουλα σ' αυτούς που σιωπούν, όσα ακριβώς χρειάζονται για να συνεχίσουν να σιωπούν. Αναφέρονται συχνά σ' αυτούς με πομπώδεις φράσεις όπως: «Η πλειοψηφία των πολιτών μας εμπιστεύεται» ή «Ο λαός μας έχει αναθέσει ένα έργο». Στην πραγματικότητα όμως τους λογαριάζουν σαν απλούς αριθμούς και στατιστικά στοιχεία που τους επιτρέπουν να συνεχίσουν να αποφασίζουν χωρίς να ρωτούν αυτούς που αφορούν οι αποφάσεις τους.

Κάποτε όμως ακόμα κι αυτά τα ψίχουλα που εξασφάλιζαν στην εξουσία τη σιωπή των υπηκόων τελειώνουν. Μένουν μόνο τα ψέματα και η βία. Τότε, πολλοί άνθρωποι απ' αυτούς που αποτελούν τη σιωπηλή πλειοψηφία χάνουν τις δουλιές τους, πετιούνται στον δρόμο, υποσιτίζονται, κρυώνουν, οδηγούνται στον θάνατο. Γι' αυτούς που παίρνουν τις αποφάσεις εξακολουθούν να είναι απλώς αριθμοί. Κάποτε όμως, αυτοί οι σιωπηλοί

αριθμοί σπάνε τη σιωπή. Αποκτούν φωνή και την ενώνουν με τη φωνή αυτών που ποτέ δεν σιώπησαν. Τότε, όλα είναι δυνατά και οι εξελίξεις απρόβλεπτες. Οι ρόλοι αλλάζουν. Αυτοί που σιωπούσαν αποφασίζουν για τη ζωή τους κι αυτοί που αποφασίζαν αναγκάζονται να σιωπήσουν.

Είχαν περάσει λίγες μέρες από εκείνο το παράξενο δελτίο καιρού. Η επίσημη εξήγηση που δόθηκε απ' τον τηλεοπτικό σταθμό γι' αυτό μιλούσε για κάποια φάρσα και ζητούσε συγγνώμη απ' τους τηλεθεατές. Έκτοτε δεν έγινε καμιά άλλη αναφορά στο συμβάν σαν να μην έγινε ποτέ. Ήταν φθινόπωρο. Η θερμοκρασία έπεφτε σταδιακά. Το κλίμα ήταν ήπιο. Πότε πότε μερικά γκρίζα σύννεφα και κανένα ψιλόβροχο έκαναν την εμφάνισή τους. Εκείνη η πρόβλεψη έμοιαζε εντελώς εκτός τόπου και χρόνου. Υπήρχε όμως κάτι στην ατμόσφαιρα που προμήνυε ότι εκείνο το φθινόπωρο θα ήταν διαφορετικό. Οι πιο υποψιασμένοι το ένιωθαν. Άλλοι απ' αυτούς περίμεναν αυτό που ερχόταν σαν κατάρα, άλλοι σαν ευλογία. Είχε να κάνει με το αν είχαν να χάσουν κάτι ή όχι. Άλλοι έσφιγγαν τα δόντια και περίμεναν, άλλοι έκοβαν βόλτες ανήσυχοι στα γραφεία τους, άλλοι έπαιρναν τα μέτρα τους. Κάποιοι άλλοι γελούσαν ειρωνικά κι έλεγαν ότι έχει περάσει η εποχή των ακραίων καιρικών φαινομένων. Το γέλιο τους διέκοψε ο ήχος απ' τις εκρήξεις και οι φωνές του πλήθους που έρχονταν απ' τον δρόμο. Ήταν η εκδίκηση των αριθμών.

Τα μεσημέρια του Αυγούστου

Τα μεσημέρια του Αυγούστου ποτέ δεν κοιμόταν. Κατέβαινε στην παραλία κι αφού άφηνε τα πράγματά της σε μια ήσυχη γωνιά, έμπαινε στη θάλασσα. Κολυμπούσε μέχρι να φτάσει στα βαθιά. Όσο βαθιά χρειαζόταν, ώστε να είναι μόνη. Τότε, άρχιζε τα παράπονα. Για τη ζωή της που χαραμίστηκε, για τα ταξίδια που δεν έκανε και για τον γιο της που τον έχασε πριν προλάβει να τον δει να μεγαλώνει. Άρχιζε να κλαίει και τα κύματα σαν ένα στοργικό χέρι έπαιρναν τα δάκρυά της μακριά. Τα μάτια της κοκκίνιζαν απ' το κλάμα και το θαλασσινό νερό. Ύστερα, η θάλασσα ηρεμούσε και ηρεμούσε κι εκείνη. Η αναπνοή της ξανάβρισκε τον ρυθμό της και τα μάτια της συνέρχονταν απ' το κλάμα. Έπαιρνε μια βαθιά ανάσα για να γεμίσουν τα πνευμόνια της θαλασσινό αέρα και η καρδιά της πλημμύριζε από ευγνωμοσύνη για τη θάλασσα που της στεκόταν σαν μάνα. Ύστερα, έβγαινε στην ακτή κι επέστρεφε στο άδειο σπίτι της. Ωστόσο, η ηρεμία δεν κρατούσε πολύ. Ένιωθε το σπίτι να στενεύει και τους τοίχους να πλησιάζουν ο ένας τον άλλο έτοιμοι να την συνθλίψουν. Είχε τόσα να πει, θα μπορούσε να μιλάει ώρες ατέλειωτες, αλλά δεν υπήρχε κανείς να την ακούσει. Γιατί σε κανέναν άλλο δεν μιλούσε. Ήταν εκείνα τα κοινότοπα λόγια παρηγοριάς που κανείς δεν εννοούσε και η δυσφορία που έβλεπε στα μάτια των συνομιλητών της, όσες φορές είχε μιλήσει για τη ζωή της, που την έκαναν πλέον να σιωπά μπροστά στους ανθρώπους. Τα βράδια έπεφτε αργά για ύπνο και μέχρι να ξημερώσει πάλευε με τα σκεπάσματα.

Όταν πνιγόταν και δεν μπορούσε να πάρει ανάσα, σκεφτόταν τη θάλασσα που τόσα χρόνια την άκουγε με υπομονή και την παρηγορούσε. Όταν θα έφτανε η ώρα να αφήσει πίσω της τον κόσμο μας, η θάλασσα θα ήταν εκεί κοντά της. Θα κοιμόταν στην αγκαλιά της. Θα παραδινόταν σε έναν ύπνο βαθύ, ήρεμο κι αιώνιο. Και ύστερα, θα την έπαιρνε η θάλασσα να την ταξιδέψει μέχρι την άκρη του κόσμου. Θα ήταν ένα ζεστό αυγουστιάτικο μεσημέρι με λαμπερό ήλιο. Το καλοκαίρι πέρασε. Ήρθε ο χειμώνας, πέρασε κι αυτός και μετά ήρθε κι άλλο καλοκαίρι. Μέσα της υπήρχαν αυτά που την βασάνιζαν και η θάλασσα που θα την ταξίδευε μακριά τους.

Ένα αυγουστιάτικο πρωί ένιωσε ότι είχε έρθει πια η ώρα. Όταν έφτασε το μεσημέρι, ήταν όπως το είχε ονειρευτεί. Ζεστό και ήσυχο, με έναν λαμπερό ήλιο να σκορπάει το φως του. Κατέβηκε στην παραλία, μπήκε στη θάλασσα κι ανοίχτηκε στα βαθιά. Τόσο βαθιά, ώστε να είναι μόνη με τη θάλασσα. Αυτή τη

φορά δεν έκανε παράπονα ούτε έκλαψε. Μόνο περίμενε να έρθει ο ύπνος. Βαθύς, ήρεμος κι αιώνιος. Κι ο ύπνος δεν άργησε να έρθει. Τότε, άρχισε να ταξιδεύει. Στην άκρη του κόσμου δεν πρόλαβε να φτάσει. Την βρήκαν την επόμενη μέρα να επιπλέει στα ανοιχτά. Στα χείλη της μπορούσε κανείς να διακρίνει ένα ανεπαίσθητο χαμόγελο. Η όψη της ήταν ήρεμη και γαλήνια. Ήταν η όψη που έχουν οι άνθρωποι όταν αφήνουν πίσω όλα αυτά που τους βασανίζουν και ταξιδεύουν.

Όσοι ορφάνεψαν από όνειρα

Σε είδα στη στάση του λεωφορείου. Τα βλέμματά μας συναντήθηκαν για λίγο. Ύστερα σ' έχασα. Σε είδα στον δρόμο. Μου ζήτησες τσιγάρο. Ήθελα να σου μιλήσω μα δεν πρόλαβα. Έφυγες πολύ βιαστικά. Σε είδα στο τρένο. Καθόσουν απέναντί μου. Μου χαμογέλασες. Πριν προλάβω να σου ανταποδώσω το χαμόγελο, κατέβηκες στον επόμενο σταθμό. Σε είδα σε μια πολύβουη στοά. Δεν είδα τα μάτια σου αλλά είμαι σίγουρος πως ήσουν εσύ. Σε είδα σε μια πλατεία. Καθόσουν χωρίς να μιλάς σε ένα παγκάκι. Σου μίλησα αλλά δεν μ' άκουσες. Είχες βυθιστεί στις σκέψεις σου. Σε είδα να περνάς έξω απ' το σπίτι μου. Σου έγνεψα, μα δεν με πρόσεξες. Σε είδα να περιμένεις στο σκοτάδι. Σε είδα να απομακρύνεσαι. Σε είδα να χάνεσαι στο πλήθος.

Σε είδα τα βράδια να βηματίζεις νευρικά στο δωμάτιο πάνω κάτω. Σε είδα να προσπαθείς να πνίξεις τα δάκρυά σου για να μη στεναχωρήσεις το παιδί. Σε είδα να βγαίνεις απ' το νοσοκομείο με την απόγνωση ζωγραφισμένη στα μάτια. Σε είδα να χτυπάς πόρτες. Σε είδα να τυλίγεσαι με την κουβέρτα για να ζεσταθείς. Σε είδα να φωτίζεις τις νύχτες σου με κερί. Σε είδα να περιμένεις στην ουρά για λίγα τρόφιμα κι έκλαψα για σένα, γιατί εσύ έχεις ένα παιδί που δεν πρέπει να σε βλέπει με δακρυσμένα μάτια. Σε είδα να καταριέσαι. Σε είδα να ζωγραφίζεις το αύριο με μαύρο χρώμα. Σε είδα να προσεύχεσαι. Σε είδα να απελπίζεσαι. Σε είδα να ψάχνεις απαντήσεις. Σε είδα να ορκίζεσαι εκδίκηση. Σε είδα να προσπαθείς να κρατήσεις την ανθρωπιά σου σε απάνθρωπους καιρούς. Σε είδα να σφίγγεις τα δόντια. Σε είδα να κοκκινίζεις από ντροπή που η τύχη σου βρίσκεται σε χέρια βουτηγμένα στο αίμα. Σε είδα να προσπαθείς να πάρεις τη ζωή σου στα χέρια σου κι αυτή να σου ξεφεύγει. Σε είδα να υψώνεις τη γροθιά. Σε είδα στην πορεία με ανοιγμένο το κεφάλι. Σε είδα να σε σέρνουν στην κλούβα σαν σακί. Σε είδα να ψάχνεις ένα χέρι να σε βοηθήσει να σηκωθείς. Σε είδα με το βλέμμα καρφωμένο στο κενό και φοβήθηκα μη σε νικήσει η δυστυχία. Σε είδα να ετοιμάζεις βαλίτσες για τη Γερμανία, τον Καναδά, την Αυστραλία. Σε είδα να φεύγεις χωρίς να ξέρεις αν θα ξαναγυρίσεις. Σε είδα σε αεροδρόμια και λιμάνια, σε κρατητήρια και στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών. Σε είδα στα σκλαβοπάζαρα της ελεύθερης αγοράς. Σε είδα να ξαναγυρίζεις. Σε είδα να στέκεσαι δίπλα μου. Σε ρώτησα το όνομά σου. Είχες πολλά ονόματα. Ένιωσα ότι σε ξέρω χρόνια. Στα ίδια θρανία, στην ίδια γειτονιά, στους ίδιους δρόμους. Όσο ερχόσουν κοντά μου, τόσο δεν μπορούσα να ξεχωρίσω τη ζωή σου απ' τη ζωή χιλιάδων άλλων.

Σε ονειρεύτηκα να ξαναχτίζεις τον κόσμο απ' την αρχή με τα μάτια σου να λάμπουν από χαρά. Ξύπνησα και στάθηκα στο παράθυρο. Ξέρω ότι θα σε ξαναδώ με την ίδια λάμψη στα μάτια και θα 'ναι μέρα μεσημέρι. Και θα μπορείς να κλάψεις άφοβα γιατί θα 'ναι από ευτυχία. Κι όσοι ορφάνεψαν από όνειρα θα αποκοιμηθούν στην αγκαλιά σου.

Με το ίδιο παράπονο στα μάτια

Η ώρα ήταν περασμένες τρεις. Οι τελευταίοι πελάτες ετοιμάζονταν να φύγουν. Οι σερβιτόροι μάζευαν τα τραπέζια. Εκείνος καθόταν σε μια σκοτεινή γωνιά πίσω από ένα σύννεφο καπνού. Σηκώθηκε αργά και βγήκε έξω. Στάθηκε στη μέση του δρόμου κι έριξε γύρω του μια ματιά γεμάτη παράπονο. Γιατί φοβήθηκε να ζήσει; Αυτό το ερώτημα δεν τον άφηνε να ησυχάσει. Φοβήθηκε να ονειρευτεί, φοβήθηκε να διεκδικήσει, φοβήθηκε να αγαπήσει. Έτσι, κατέληξε απλώς να επιβιώνει και η ζωή να περνάει από δίπλα του. Περπάτησε για ώρα, ώσπου έφτασε σε μια πλατεία. Κάθισε σ' ένα παγκάκι και παρατηρούσε τους λιγιστούς περαστικούς. Το ντύσιμό τους, το περπάτημά τους, τα μάτια τους. Τις δυο τελευταίες μέρες είχε αρχίσει να παρατηρεί τα πάντα γύρω του. Ενώ πριν περπατούσε πάντα ευθεία, σκυφτός, χωρίς να δίνει σημασία σε ό,τι γινόταν δίπλα του, τώρα είχε τα μάτια του ορθάνοιχτα. Ήθελε να βλέπει και να εξετάζει προσεκτικά οτιδήποτε γινόταν γύρω του. Απ' το περιστέρι που περνούσε από μπροστά του μέχρι τα σύννεφα που αλλάζουν σχήμα, κι απ' το ερωτευμένο ζευγάρι μέχρι τα κίτρινα φύλλα στο πεζοδρόμιο. Πίστευε πως όλα αυτά συνέθεταν κάτι πολύ μεγάλο που του ήταν ουσιαστικά άγνωστο. Αυτό το κάτι ήταν η ζωή. Αν κι ο ίδιος παρατηρούσε προσεκτικά τους περαστικούς, εκείνοι δεν έδειχναν να αντιλαμβάνονται την παρουσία του. Μόνο κάποια στιγμή που αφαιρέθηκε, ένιωσε δυο μεγάλα γαλανά μάτια να καρφώνονται πάνω του. Όταν τα αναζήτησε με το βλέμμα του, είδε μια γυναικεία φιγούρα να απομακρύνεται.

Η ώρα πέρασε κι άρχισε να ξημερώνει. Έστρεψε όλη την προσοχή του στον ήλιο που ανέβαινε στον ουρανό. Η κίνηση στους δρόμους είχε αρχίσει να πυκνώνει, τα μαγαζιά άνοιγαν σιγά σιγά. Μπήκε σε ένα καφενείο και κάθισε δίπλα σε μια παρέα. Ήθελε να είναι κοντά στους άλλους, να ακούει με προσοχή αυτά που λένε, να παρατηρεί τις αλλαγές στις εκφράσεις των προσώπων τους, να αφουγκράζεται τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους. Όλα αυτά που άκουγε άλλοτε ήταν αδύνατο να τον αγγίξουν, γιατί δεν μπορούσε να δει πέρα απ' τον μικρόκοσμό του. Τώρα, οι χαρές των άλλων ήταν και δικές του, το ίδιο και οι λύπες. Ήταν όμως αργά. Η σκέψη του σκοτείνιασε. Έπρεπε να φύγει. Έφυγε απ' το καφενείο χωρίς να τον προσέξει κανείς.

Συνεχίζοντας την περιπλάνησή του, ήρθε για πρώτη φορά αντιμέτωπος με τη δυστυχία που υπάρχει στον κόσμο. Εικόνες που κάποτε τις έβλεπε στην

τηλεόραση κι άλλαζε δύσπιστος κανάλι, τώρα τις έβλεπε να ζωντανεύουν μπροστά του. Δεν ήθελε να παραδεχτεί ότι υπάρχει δυστυχία, γιατί θα έπρεπε να αλλάξει ριζικά τον τρόπο που σκεφτόταν και ζούσε ή νόμιζε ότι ζούσε. Θα έπρεπε να αναρωτηθεί ποιοι ευθύνονται για τη δυστυχία, πώς μπορεί να εκλείψει και τι θα μπορούσε να κάνει ο ίδιος γι' αυτό. Θα έπρεπε να σταματήσει να θεωρεί τον εαυτό του το κέντρο του κόσμου και να ακούσει τους άλλους, να σταθεί δίπλα τους, να τους δώσει το χέρι του. Ένιωσε τον πόνο να τον λυγίζει. Ο πόνος γινόταν ακόμη μεγαλύτερος όταν αναλογιζόταν ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτα πια για να βοηθήσει. Όπως και να 'χει, ήταν καταδικασμένος να είναι θεατής της ζωής.

Μετά από πολλές ώρες τα βήματά του τον οδήγησαν στη γειτονιά του. Έξω απ' το σπίτι του βρισκόταν ένα ασθενοφόρο με αναμμένο φάρο. Μπήκε στο σπίτι του απ' την ανοιχτή πόρτα. Στον καναπέ του σαλονιού, μπροστά στην ανοιχτή τηλεόραση, βρισκόταν το άψυχο σώμα του. Στα μάτια του υπήρχε η ίδια απορία που ήταν μαζί και παράπονο που βασάνιζε την ψυχή του. Γιατί φοβήθηκε να ζήσει;

Στο χρώμα της τέφρας

Ήταν, λέει, χειμώνας. Κόντευε μεσημέρι και βρισκόταν στο κέντρο μιας μεγάλης πόλης. Δίπλα του έβλεπε πεινασμένα παιδιά με κόκκινα μάτια απ' το κλάμα. Παρακάτω κάποιοι έψαχναν στα σκουπίδια για να βρουν κάτι να φάνε. Στην απέναντι πλευρά του δρόμου άνθρωποι απελπισμένοι πηδούσαν απ' τα μπαλκόνια. Σε μια γωνιά κάποιοι άλλοι είχαν ανάψει φωτιά για να ζεσταθούν. Μάνες με μωρά στην αγκαλιά παρακαλούσαν για λίγο ψωμί. Από παντού ακούγονταν κραυγές απελπισίας και κατάρες. Προχωρώντας πιο κάτω είδε ένα πολυτελές αυτοκίνητο. Στη θέση του συνοδηγού καθόταν ένας άντρας με ακριβό κοστούμι. Τα μάτια του ήταν άδεια. Παρακολουθούσε αυτά που συνέβαιναν γύρω του με ένα σαδιστικό χαμόγελο. Όταν μια οργισμένη ομάδα ανθρώπων αντιλήφθηκε την παρουσία του κι όρμησε κατά πάνω του, ο οδηγός ανέπτυξε ταχύτητα και το αυτοκίνητο χάθηκε πίσω από ένα σύννεφο σκόνης. Έξω από ένα κτίριο, στα σκαλιά, καθόταν ένας ηλικιωμένος άντρας. Ήταν σκυφτός. Σε μια στιγμή σήκωσε το κεφάλι, τον κοίταξε στα μάτια και ψέλλισε κάτι ακατανόητο. Στο βλέμμα του συμπύκνωνε όλη τη δυστυχία κι όλο τον πόνο που έβλεπε γύρω του.

Εύπνησε. Έμεινε για λίγα λεπτά στο κρεβάτι κοιτώντας γύρω του. Σηκώθηκε νυσταγμένος. Έφτιαξε καφέ κι άναψε τσιγάρο. Ετοιμάστηκε κι έφυγε βιαστικά. Στο λεωφορείο συνάντησε τους ίδιους ανθρώπους που συναντούσε κάθε μέρα. Ήταν το ίδιο αμίλητοι και το ίδιο σκεφτικοί. Τα χείλη τους ήταν σφιγμένα, όπως κάθε μέρα. Κατέβηκε απ' το λεωφορείο και προχώρησε με γρήγορα βήματα. Όμως κάτι στη στάση του είχε τραβήξει την προσοχή. Γύρισε και κοίταξε πίσω του. Ήταν ένας άστεγος με μακριά μαλλιά και γένια. Όταν κοίταξε προσεκτικά τα μάτια του, θυμήθηκε τον εφιάλτη της προηγούμενης νύχτας. Στη δουλειά όλοι μιλούσαν για την επίθεση εναντίον του υπουργείου. «Γεια στα χέρια τους» και τέτοια. Κι όλο χαμόγελα. Παρακολουθούσε τη συζήτηση σιωπηλός. Το απόγευμα όταν σχόλασε, βλέποντας τον συνωστισμό που υπήρχε στη στάση, αποφάσισε να γυρίσει στο σπίτι με τα πόδια.

Σε κάθε βήμα του διαπίστωνε πως όλα αυτά που είχε δει στον ύπνο του δεν απείχαν καθόλου απ' την πραγματικότητα. Όσο προχωρούσε, τόσο ο εφιάλτης ζωντάνευε. Άκουγε ιστορίες για απολύσεις κι εξώσεις, για μετανάστευση, για σπίτια χωρίς ρεύμα και θέρμανση. Κι όλοι αναζητούσαν μια ριζική λύση. Στα καφενεία και στα πηγαδάκια μιλούσαν για κρεμάλες κι όπλα.

Τα πρωτοσέλιδα των περισσότερων εφημερίδων έγραφαν για τις επιτυχίες της κυβέρνησης και την ανάπτυξη που θα έρθει. Ήταν άνοιξη. Τουλάχιστον σύμφωνα με το ημερολόγιο. Οι μέρες ήταν ηλιόλουστες και ζεστές, ωστόσο όλα γύρω του θύμιζαν χειμώνα. Τον χειμώνα που έβλεπε στον ύπνο του. Η πραγματικότητα έμοιαζε με σκηνικό θεάτρου στο χρώμα της τέφρας. Παντού σφιγμένα χείλη, πνιγμένα δάκρυα και οι επιγραφές των ενεχυροδανειστηρίων να αναβοσβήνουν. Απ' το βάθος ακουγόταν η σειρήνα ενός περιπολικού. Κι όμως, αν σήκωνε κανείς το κεφάλι, μπορούσε να δει ένα χελιδόνι που πετούσε προς τη φωλιά του.

Το οδόφραγμα των αγγέλων

Χάραμα. Χλωμά φώτα. Υγρή άσφαλτος. Συννεφιασμένος ουρανός. Ψιλόβροχο κι ένας παγωμένος αέρας. Ταξίδια ως τις πύλες του Άδη² και πάλι πίσω. Περιπλανήσεις του νου σε ερήμους και παγωμένες στέπες. Τα βλέφαρα έτοιμα να κλείσουν. Ναρκωμένες σκέψεις. Κλειστή στροφή. Ένα φρενάρισμα σαν πνιχτή κραυγή κι ο ήχος της σύγκρουσης. Αίμα. Σιωπή. Μοναξιά. Τα φώτα του ασθενοφόρου. Όλο το σώμα μια ανοιχτή πληγή. Αναπνέει βαριά και με δυσκολία. Ο χτύπος της καρδιάς του είναι αδύναμος. Τα είκοσι χρόνια του τον βαραίνουν σαν αιώνας. Μονάδα Εντατικής Θεραπείας. Ένα κρύο δωμάτιο. Νυχτερινή βάρδια. Σιωπή. Μοναξιά. Πόνος. Δουλειά, σπίτι κι αντίστροφα. Και το σπίτι άδειο. Και είκοσι χρόνια, στα οποία είχε επενδύσει όλη της την αγάπη, να στοιχειώνουν για πάντα τη ζωή της. Μια ευθεία γραμμή στην οθόνη του καρδιογράφου και ξαφνικά ξέχασε να αγαπάει. Κουρασμένα βήματα κι ένα μυαλό που ποτέ δεν ησυχάζει. Μια ευθεία γραμμή στην άσφαλτο και μετά σκοτάδι. Ένα σκοτάδι που κλείνει μέσα του τους δαίμονες που τον κυνηγούσαν μια ζωή.

Οι ακτίνες του ήλιου φωτίζουν το δωμάτιο. Δυο αθώα μάτια κι έμαθε πάλι να αγαπάει. Δυο αθώα μάτια στο πρόσωπο ενός λαβωμένου αγγέλου. Ένα χάδι κι επανήλθε στη ζωή. Ένα χαμόγελο και γνώρισε την πραγματική ζωή. Και την αγάπησε. Μαζί μ' αυτή ό,τι αξίζει να ζει για πάντα. Κι αποφάσισε να τα κρατήσει ψηλά. Η ζωή είναι πολύ ακριβή για να χαραμίζεται. Η σιωπή έγινε μουσική. Το σκοτάδι έγινε θάλασσα, γη, ουρανός, ζωή. Κι ένας άγγελος με βασανισμένο πρόσωπο και φωτεινά μάτια. Οι πληγές θα κλείσουν. Πάντα κλείνουν όταν δεν είσαι μόνος. Και οι δαίμονες 'φύγαν μακριά. Και το σπίτι γέμισε ελπίδα και φως. Η γραμμή έγινε κύκλος που στα όριά του ο θάνατος εναλλάσσεται με τη ζωή. Η απώλεια αγαπημένων ανθρώπων ποτέ δεν αναπληρώνεται. Όμως μόνο η αγάπη για τη ζωή και τους ανθρώπους μπορεί να κρατήσει ζωντανή τη μνήμη τους. Κάποτε μπορεί να δούμε στα μάτια των άλλων κάτι απ' τη ματιά τους. Και τους νιώθουμε πάλι για λίγο κοντά μας. Αυτό το λίγο είναι αρκετό για να ζήσουμε με την ελπίδα ότι κάποτε θα τους ανταμώσουμε.

Σούρουπο. Ένα δωμάτιο που το ζεσταίνουν δυο φωτεινά μάτια. Καθαρός ουρανός. Η αγάπη που στερήθηκε μια ζωή κλεισμένη σε μια

---

² Ο τόπος όπου πηγαίνουν οι ψυχές των νεκρών σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία και τις λαϊκές δοξασίες.

ανθοδέσμη, ένα φιλί κι ένα χαμόγελο. Η αγάπη που για χρόνια δεν έβρισκε τον δρόμο της, που βρισκόταν φυλακισμένη σε μια σκοτεινή γωνιά της καρδιάς της, ελευθερώθηκε για να συναντήσει δυο αγγελικά μάτια. Θα είναι πάντα δίπλα τους άγρυπνος φρουρός και θα φροντίζει αυτά τα μάτια να δακρύζουν μόνο από ευτυχία και να κλείνουν μόνο για να ονειρευτούν. Μια γραμμή. Τα σύνορα ανάμεσα στη ζωή και τον θάνατο. Εκεί που κατοικούν οι άγγελοι. Σε ένα οδόφραγμα μπροστά στην πόρτα του θανάτου για να προστατεύουν όσους αγαπούν τη ζωή.

Η ρίζα στο χώμα

Σκούπισε τα δάκρυα απ' τα μάγουλά του και ψέλλισε ότι ο αέρας πάντα έκανε τα μάτια του να δακρύζουν. Ντρεπόταν που έκλαιγε. Κάθε φορά που θυμόταν την πατρίδα του, έκλαιγε. Οι άνθρωποι είναι καταραμένοι να έχουν μνήμη. Να κουβαλούν για πάντα μέσα τους όσα τους αγγίζουν. Έτσι, πονούν γι' αυτά που χάνουν. Έτσι, δένονται με τον τόπο τους. Οι άνθρωποι αγαπάνε την πατρίδα τους. Γράφουν τραγούδια για να υμνήσουν τις ομορφιές της. Κάποτε είχε κι αυτός πατρίδα, όμως τον διώξαν απ' αυτήν. Εκατομμύρια ανθρώπινες τραγωδίες κρυμμένες πίσω από ημερομηνίες μαχών και συνθήκες. Πριν φύγει απ' την πατρίδα του, πήρε μαζί του λίγο χώμα σε ένα μαντίλι. Φύτεψε ένα δέντρο και γύρω απ' τη ρίζα του έριξε το χώμα απ' την πατρίδα του. Από τότε η πατρίδα του ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης.

Γύρω απ' το δέντρο μια αυλή. Έξω απ' την αυλή ο δρόμος. Πιο πέρα η θάλασσα. Σύνορα, έλεγχοι διαβατηρίων. Άνθρωποι που εγκατέλειπαν την πατρίδα τους. Άνθρωποι που γύριζαν στην πατρίδα τους μετά από χρόνια. Άλλοι που σκέφτονταν τη μέρα του γυρισμού στην πατρίδα τους λίγο πριν κοιμηθούν, για να την ονειρευτούν όταν ξυπνήσουν. Όμως η δική του πατρίδα ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης. Ο πρωθυπουργός ζητούσε θυσίες για τη σωτηρία της πατρίδας, όμως η δική του πατρίδα ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης. Κοίταξε τον ουρανό. Ο ήλιος είχε αρχίσει να βασιλεύει. Του άρεσε το ηλιοβασίλεμα στην πατρίδα του, όμως τώρα η πατρίδα του ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης. Σε μερικές ώρες ξημέρωνε Κυριακή. Άλλοτε στην πατρίδα του, οι Κυριακές ήταν η χαρά του, όμως τώρα η πατρίδα του ήταν πολύ μικρή για να τις χωρέσει. Στο διπλανό σπίτι είχαν γιορτή. Στην πατρίδα του αγαπούσε τις γιορτές, όμως τώρα δεν είχε κανέναν λόγο να γιορτάζει. Απ' τον δρόμο πέρασε μια παρέα φίλων. Στην πατρίδα του είχε πολλούς φίλους, όμως τώρα ήταν μόνος, γιατί η πατρίδα του ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης. Τα γέλια τους αντηχούσαν σε όλη τη γειτονιά. Στην πατρίδα του γελούσε συχνά, όμως τώρα είχε ξεχάσει να γελάει, γιατί η πατρίδα του ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης.

Ένα απόγευμα, την ώρα που σκούπιζε τα δάκρυα απ' τα μάγουλά του, η καρδιά του σταμάτησε και τα υγρά του μάτια έκλεισαν για πάντα. Όταν πεθαίνουν οι άνθρωποι, συνήθως τους κηδεύουν στην πατρίδα τους, όμως η δική του πατρίδα ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης. Έτσι, τον κήδεψαν στο πλησιέστερο νεκροταφείο. Δημοσία δαπάνη. Η είδηση του θανάτου του δεν

έφτασε ποτέ στην πατρίδα του, γιατί η πατρίδα του ήταν μισό τετραγωνικό μέτρο γης.

Η ιδέα για τις **Εκδόσεις Σαΐτα** ξεπήδησε τον Ιούλιο του 2012 με πρωταρχικό σκοπό τη δημιουργία ενός χώρου όπου τα έργα συγγραφέων θα συνομιλούν άμεσα, δωρεάν και ελεύθερα με το αναγνωστικό κοινό.

Μακριά από το κέρδος, την εκμετάλλευση και την εμπορευματοποίηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, οι **Εκδόσεις Σαΐτα** επιδιώκουν να επαναπροσδιορίσουν τις σχέσεις Εκδότη-Συγγραφέα-Αναγνώστη, καλλιεργώντας τον πραγματικό διάλογο, την αλληλεπίδραση και την ουσιαστική επικοινωνία του έργου με τον αναγνώστη δίχως προϋποθέσεις και περιορισμούς.

Ο ισχυρός άνεμος της **αγάπης** για το βιβλίο,
το γλυκό αεράκι της **δημιουργικότητας**,
ο ζέφυρος της **καινοτομίας**,
ο σιρόκος της **φαντασίας**,
ο λεβάντες της **επιμονής**,
ο γραίγος του **οράματος**,
καθοδηγούν τη σαΐτα των Εκδόσεών μας.

Σας καλούμε λοιπόν να αφήσετε τα βιβλία να πετάξουν ελεύθερα!

Πρόκειται για μια συλλογή διηγημάτων. Επομένως, το παρόν κείμενο δεν είναι ακριβώς περίληψη αλλά μια μικρή παρουσίαση του βιβλίου. Πρόκειται για είκοσι τέσσερις ιστορίες για τον πόνο, τον φόβο, τη μοναξιά, την εγκατάλειψη, την απόγνωση, την κρατική βία, τον εγκλεισμό, τα όνειρα, την αντίσταση, την ελπίδα. Οι ήρωες αυτών των ιστοριών είναι απλοί καθημερινοί άνθρωποι που ζουν και αναπνέουν δίπλα μας. Οι χαρές τους και κυρίως οι λύπες τους, τα παράπονα και οι αγωνίες τους, το χαμόγελο και το κλάμα τους, τα όνειρα και οι εφιάλτες τους είναι το υλικό των ιστοριών αυτού του βιβλίου.